

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
Studijní program: Obecné otázky geografie

Martin Šimon

Kontraurbanizace: rytmy, identity, domovy
Counterurbanisation: rhythms, identities, homes

Dizertační práce

Vedoucí práce: Doc. RNDr. Martin Ouředníček, Ph.D.

Praha / Libčice nad Vltavou 2012

Prohlášení autora

Prohlašuji, že jsem dizertační práci zpracoval samostatně za použití uvedených zdrojů a literatury. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného či stejného akademického titulu. Součástí dizertační práce jsou čtyři publikační výstupy, na kterých jsem se autorsky podílel. Podíl autorství je specifikován u každé publikace. Souhlas spoluautorů s vymezením autorského podílu je uveden v příloze práce.

Publikace:

ŠIMON, M. (2011a): Kontraurbanizace: chaotický koncept? *Geografie*, 116, č. 3, s. 231-255.

Autorský podíl: 1

ŠIMON, M. (2011b): Úspěšná integrace rumunské komunity z Bílé Vody. *Český lid: Etnologický časopis*, 98, č. 2, s. 155-172.

Autorský podíl: 1

ŠUSTROVÁ, K., ŠIMON, M. (2012): Opuštění městského způsobu života? Analýza vybraných aspektů migrace na venkov. In: Temelová, J., Pospíšilová, L., Ouředníček, M. (eds.): *Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života*. Plzeň, Aleš Čeněk, s. 99-121.

Autorský podíl: 0,5

ŠIMON, M. (2012): Exploring counterurbanization in a post-socialist context: case of the Czech Republic. *Sociologia Ruralis*, XX, XX-XX. (revisited 15.7.2012)

Autorský podíl: 1

V Praze, 24.7.2012

Podpis: .....

Poděkování

Děkuji svému školiteli Martinovi Ouředníčkovi za vedení dizertační práce a za velmi dobrou a férovou spolupráci nejenom po čas doktorského studia.

Dále děkuji všem kolegyním a kolegům z Urbánní a regionální laboratoře, týmová spolupráce s vámi ať už ve výuce či na projektech dává mému studiu smysl. Specificky děkuji Kláře za odvahu jít do náročného projektu a vůli úspěšně jej realizovat.

Děkuji též bývalým i současným obyvatelům naší kanceláře v „dřeváku“ v Horské 3 za příjemně přátelské a alternativní pracovní prostředí. Dále děkuji bývalým i současným obyvatelům naší podkrovní kanceláře v Jilské 1 za příjemně přátelské pracovní prostředí.

Děkuji projektu Kontraurbanizace (Výzkum kontraurbanizace v České republice: migrace na venkov, životní styl a proměny rezidenčních preferencí, č. 104810, řešitel Martin Šimon) a projektu Diferenciace (Sociálně prostorová diferenciace obyvatelstva a její vliv na kvalitu života ve městech a obcích České republiky, č. 2D06012, řešitel Martin Ouředníček) za poskytnutou finanční podporu, s níž bylo možné realizovat výzkum pro dizertační práci. Dále děkuji Vzdělávací nadaci Jana Husa za poskytnutí stipendijní podpory.

Závěrečné poděkování patří těm všem, kdo tolerovali mé sobecké odmlčení po čas mého studia a psaní disertační práce. Omlouvám se.

Obsah

1. Úvod.....	9
2. Obecná východiska a zvolené teoretické přístupy	13
3. Kontraurbanizace v prostoru.....	14
3.1. Kontraurbanizace a systém osídlení.....	16
3.2. Kontraurbanizace a prostorové (i-)mobility.....	19
3.3. Kontraurbanizace a lokality a komunity	22
4. Kontraurbanizace v soudobých společnostech	25
4.1. Tradiční, moderní, a „třetí“ společnosti.....	26
4.2. Hodnotové orientace a životní styl	27
4.3. Kontraurbanizace v diskurzích.....	29
5. Představení publikovaných prací	31
5.1. Teoretické zarámování kontraurbanizace v současném výzkumu.....	32
5.2. Etnografická studie specifické imigrační komunity	33
5.3. Změny životního stylu a kontraurbanizace	34
5.4. Kontraurbanizace v Česku – případová studie.....	36
6. Shrnutí: výsledky výzkumu kontraurbanizace v Česku.....	37
7. Literatura.....	40
8. Soubor publikovaných textů	53

Seznam publikovaných textů

ŠIMON, M. (2012): Exploring counterurbanization in a post-socialist context: case of the Czech Republic. *Sociologia Ruralis*, XX, XX-XX. (revisited 15.7.2012)

ŠUSTROVÁ, K., ŠIMON, M. (2012): Opuštění městského způsobu života? Analýza vybraných aspektů migrace na venkov. In: Temelová, J., Pospíšilová, L., Ouředníček, M. (eds.): *Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života*. Plzeň, Aleš Čeněk, s. 99-121.

ŠIMON, M. (2011a): Kontraurbanizace: chaotický koncept? *Geografie*, 116, č. 3, s. 231-255.

ŠIMON, M. (2011b): Úspěšná integrace rumunské komunity z Bílé Vody. *Český lid: Etnologický časopis*, 98, č. 2, s. 155-172.

ŠIMON, M. (2011c): Únik z měst na venkov. *Geografické rozhledy* 20, č. 3, str. 6-7.

ŠIMON, M., POSPÍŠILOVÁ, L., (2011): Rozmístění obyvatelstva. In: Ouředníček, M., Temelová, J., Pospíšilová, L. (eds.): *Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky*. Nakladatelství Karolinum, Praha, s. 15-16.

POSPÍŠILOVÁ, L., ŠIMON, M. (2011): Administrativní členění. In: Ouředníček, M., Temelová, J., Pospíšilová, L. (eds.): *Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky*. Nakladatelství Karolinum, Praha, s. 13-14.

ŠIMON, M., OUŘEDNÍČEK, M. (2010): Migrace na venkov a kontraurbanizace: Přehled konceptů a diskuze jejich relevance pro výzkum v Česku. In: *Geografie pro život ve 21. století: Sborník příspěvků z XXII. sjezdu České geografické společnosti pořádaného Ostravskou univerzitou v Ostravě 31. srpna – 3. září 2010*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, s. 738-743.

VOBECKÁ, J., ŠIMON, M. (2008): Kolovraty. In: Vobecká, J., Kostecký, T. (eds.): *Politické důsledky suburbanizace. Analýza případových studií proměn politického chování a občanské participace ve vybraných suburbánních lokalitách Prahy a Brna. Sociologické studie/ Sociological studies 07:8*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, s. 32-36.

Abstrakt

Výzkumy kontraurbanizace, které jsou stěžejním tématem této dizertační práce, představují vhodné pole, kde je možné zkoumat proměny soudobých společností a jejich sociálně prostorových organizací. Dynamika těchto proměn vyvolává poptávku po nových teoretických konceptech, které by umožnily probíhající změny uchopit, a které by poskytovaly vysvětlení těchto změn. Pojem kontraurbanizace není ustálený, už od svého prvotního použití představuje sporný termín. Z pohledu geografie osídlení vyvolala kontraurbanizace obecnou debatu o nastávajících trendech vývoje osídlení v urbanizovaných společnostech, která ukazovala na odlišné logiky koncentrace a dekoncentrace lidských aktivit. Kontraurbanizace operacionalizovaná jako migrační pohyb představuje výzvu pro řadu standardních uchopení migrace. Logika neekonomicky motivované migrace z center do periferií vyžaduje hledání alternativních vysvětlujících modelů i výzkumných metod. Hodnocení vlivu a dopadů kontraurbanizace v lokalitách je analogií na klasické sociálně vědní studie hodnotící integraci přistěhovalců z venkova ve městech.

Dizertační práce se skládá se dvou základních oddílů. První oddíl představuje širší teoreticko-metodologické uvedení do zkoumané problematiky. Kontraurbanizace je představena jako prostorový ale i sociální fenomén. Podrobněji je rozebrána kontraurbanizace jako proces v systému osídlení, kontraurbanizace jako forma prostorové mobility, a kontraurbanizace jako proces měnící populační a sociální strukturu v lokalitách a komunitách. Zvláštní pozornost je věnována soudobým společnostem, vztahům mezi mobilitami, životním stylem a hodnotovými orientacemi. Není opomenuta ani diskurzivní stránka výzkumu kontraurbanizace. Druhý oddíl, který tvoří stěžejní část práce, je sestaven z publikovaných prací autora. Příložené texty se skládají ze tří článků publikovaných v časopisech s impact factorem a jedné kapitoly v recenzované knize. Všechny jsou nejprve stručně představeny ve svých základních charakteristikách a poté přiloženy v originálním znění. Publikace ukazují nejen velkou rozmanitost výzkumů kontraurbanizace ale i metodologickou rozrůzněnost v přístupech, jak lze kontraurbanizaci či přímo související fenomény zkoumat. Dizertační práci uzavírá souhrnné hodnocení výzkumu kontraurbanizace v Česku.

Abstract

Counterurbanisation research, which is a central topic of this thesis, represents an appropriate field where transformations of contemporary societies and their socio-spatial organization can be examined. The dynamics of social and societal changes creates a demand for developing new methods and tools which helps us to understand contemporary change. Counterurbanisation is a multi-faceted concept which has been controversial since its initial use. An introduction of the concept of counterurbanisation in the field of population geography provoked a general debate on new and emerging trends in development of settlement system. Different logics of concentration and deconcentration of human activities has been challenged. Counterurbanisation operationalized as a migration poses a challenge for many standard conceptualizations of migration. The logic of non-economically motivated migration from the centre to the periphery requires a search for alternative explanatory mechanisms. Impact assessment and the impact of counterurbanisation in rural communities are analogous to the classical social science studies evaluating the integration of immigrants from rural areas in the cities.

The thesis is composed of two basic sections. The first section presents a broader theoretical and methodological introduction to the research questions. Counterurbanisation is elaborated as both spatial and social phenomena. Furthermore, counterurbanisation is analysed as a process in the settlement system, as a form of spatial mobility, and as a process of changing population and social structures in localities and communities. Particular attention is paid to contemporary societies, relationships between mobility, lifestyles and value orientations as well as to discursive production of counterurbanisation. The second section, which forms the main part of the thesis, is compiled of author's publications. Attached publications consist of three articles with IF and one chapter in a book. All of them are briefly presented in its basic characteristics and then attached in the original version. Publications show not only the great diversity of counterurbanisation research but also diversity in methodological approaches, which can be used for counterurbanisation research.

1. Úvod

Vzájemný vztah společností a životního prostředí představuje klíčové téma výzkumu mnoha vědních disciplín včetně geografie. V obecné úrovni lze tvrdit, že se člověk do určité míry vymaňuje z všeobjímajícího vlivu přírody a organizuje svoje aktivity podle jiných principů. Za vhodný příklad, na kterém je možno ilustrovat měnící se principy organizace lidských aktivit, považují vývoj měst a systémů osídlení. Města byla (a jsou) od svého počátku považována za symbol civilizačního rozvoje, za klíčové prostředí pro inovace a společenský pokrok (Krejčí 2004, Mumford 1961). Zjednodušeně řečeno lze vývoj měst rozdělit do tří období. V prvním období urbanizace tj. od vzniku měst po počátek průmyslové revoluce jsou města relativně malá a statické jednotky s nízkou kvantitativní i kvalitativní vývojovou dynamikou (Childe 1951). Od prvních starověkých městských sídel (Carter 1995), řecké polis (Kito 1951), nejisté období raného a vrcholného středověku (Braudel 1995), přes středověké tržní město (Weber 1966) jsou *de facto* všechna preindustriální města (Sjöberg 1965) spíše výjimkami v převládajícím venkovském prostoru (Horská, Maur, Musil 2002, Lampard 1965, Mumford 1961). Významnou změnu znamená až druhé období, tzv. klasická (industriální) urbanizace, kdy dochází k zásadnímu kvantitativnímu posunu v dynamice vývoje měst, kdy města rostou jak ve svém počtu, tak ve své velikosti (Tisdale 1942). Kvantitativní růst měst je doprovázen celou řadou vzájemně synergicky působících změn kvalitativních (Musil 1967). V tomto období vzniká také daleko výrazněji potřeba vědeckého porozumění procesům vývoje města a jeho vnitřního fungování (Maier 2004), ale také potřeba porozumět vznikajícím městským společnostem jako celku (Cosser 1997, Wallerstein *et al.* 1998). Ve třetím období vývoje měst jsou dosaženy limity kvantitativní koncentrace obyvatel ve městech, v situaci vysoké míry urbanizace získávají na důležitosti především kvalitativní projevy urbanizace (Hampl, Gardavský, Kühnl 1987, Hampl 2005). Hlavním trendem z pohledu rozmístění obyvatelstva se stávají dekoncentrační a decentralizační procesy, popřípadě i obnovení koncentračních procesů (Champion 1989, 2001, Šimon, Pospíšilová 2011). Velká města vytvářejí metropolitní území, které propojuje nejen fyzická infrastruktura, ale především funkční provázanost jednotlivých částí (Soja 2000). V mezích výše popsaného vývoje urbánních systémů se dizertační práce zaměří na kontraurbanizaci, kterou lze v obecné rovině definovat jako proces residenční decentralizace, kdy dochází k přesunu obyvatel a jejich aktivit z měst na venkov mimo metropolitní regiony (Halfacree 2008). Dizertační práce

vychází z autorova předchozího teoretického výzkumu urbanizačních procesů (Šimon 2006, 2008, 2011a) a empirického výzkumu kontraurbanizace v Česku (Šimon 2011b, 2011c, 2012, Šustrová, Šimon 2012).

Předložená dizertační práce se zaměřuje na následující tři výzkumná témata, která se vzájemně doplňují v jednotlivých kapitolách práce.

- 1) V obecné rovině se dizertační práce snaží porozumět podnětům, faktorům, či trendům, které ovlivňují současné proměny soudobých společností a jejich sociálně prostorových organizací. K tomu jsou jako vhodný příklad využity výzkumy kontraurbanizace, které vzhledem ke komplikované podmíněnosti samotného procesu kontraurbanizace a spornosti jeho výzkumných uchopení představují vhodné pole pro širší teoreticko-metodologickou diskuzi. Téma možného propojení současných sociálně-vědních konceptualizací s výzkumy kontraurbanizace považují za významné pole výzkumu.
- 2) Zásadním vstupem pro teoreticko-metodologickou diskuzi je na jedné straně přehled současných i minulých konceptualizací procesu kontraurbanizace, ať už je kontraurbanizace definována jako urbanizační proces v systému osídlení, migrační pohyb, proces proměny města/venkova, či jinak. Přehled konceptualizací kontraurbanizace je na druhé straně pro účely dizertační práce nutně doplněn o zakotvení do obecnějších rámců sociálně vědních diskuzí a současných výzkumných trendů. Vývojově pojatý přehled výzkumů kontraurbanizace na pozadí obecných změn sociálně vědního výzkumu umožňuje nejen zhodnotit minulé výzkumné trendy, ale poskytuje i možnost hodnotit nastávající výzkumné trendy.
- 3) Dochází v současnosti ke kontraurbanizaci v Česku? O jaký se jedná proces? Jaké jsou jeho klíčové charakteristiky? Jakými výzkumnými nástroji jej můžeme uchopit? To jsou klíčové otázky, které byly položeny při empirickém výzkumu kontraurbanizace. Získané odpovědi na dané otázky jsou představeny v článcích autora. Propojení empirických charakteristik kontraurbanizace v Česku a diskuze souladu či nesouladu s prezentovanými koncepty kontraurbanizace je klíčové pro celkové zhodnocení významu kontraurbanizace v Česku. Specificky

je pak diskutována otázka, do jaké míry jsou explanační modely vytvořené pro západní či východní země vhodné pro empirickou realitu Česka.

Z metodologického pohledu představují texty, z nichž je dizertační práce složena, řadu různých metod a přístupů k výzkumu, přičemž ve většině výstupů je použita kombinace více typů metod. Autor je na jedné straně inspirován přístupy *albertovské geografie* a sociálně-ekologickými pracemi J. Musila, na druhé straně využívá též přístupy britské humánní geografie. Výzkum pro dizertační práci byl realizován v rámci dvou výzkumných projektů. V projektu Kontraurbanizace¹ byly využity jak kvantitativní (např. modelování časové dostupnosti sídel v GIS, analýza migračních dat) tak kvalitativní metodologie (např. polostrukturované rozhovory, obsahová analýza). V rámci výzkumu v projektu Diferenciace² bylo využito jako metody biografické a narativní interview. Podrobnější informace o použitých metodách výzkumu jsou uvedeny v popisu jednotlivých publikačních výstupů v druhém oddílu dizertační práce.

Klíčový přínos dizertační práce a publikačních výstupů, které ji tvoří, spočívá v empirické rovině v tom, že se na rozdíl od několika málo předchozích studií, které pracovaly s migračními daty z registru stěhování ČSÚ, zaměřila přímo na migranty z měst na vzdálený venkov. Cílem tohoto přístupu bylo vyvarovat se metodickým rizikům, které vyplývají z kvality statistiky migrace³, a poskytnout alternativní pohled na migraci z měst na vzdálený venkov. Pro ilustraci, podíl kontraurbánních migrantů, kteří nebyli ve svém novém bydlišti registrováni k trvalému pobytu, dosahoval ve studovaném vzorku téměř 40 % (Šimon 2012, Šustrová, Šimon 2012). Ověření míry

---

¹ Výzkum kontraurbanizace v České republice: migrace na venkov, životní styl a proměny rezidenčních preferencí, GAUK, č. 104810, řešitel Martin Šimon.

² Sociálně prostorová diferenciace obyvatelstva a její vliv na kvalitu života ve městech a obcích České republiky, MŠMT, č. 2D06012, řešitel Martin Ouředníček.

³ Migrační data evidovaná ČSÚ jsou založena na individuálním hlášení osob o stěhování. Migrační data evidují pouze věk migranta, rodinný stav, státní občanství, a zdrojovou a cílovou obec stěhování. Sledování důvodu migrace a vzdělání migrantů probíhalo do roku 2004. Bohužel pro výzkumníky, hlášení o stěhování je sice povinné, ale jeho pozdní vyplnění či nevyplnění není v praktické rovině nijak sankcionováno. Migrační statistika tudíž velmi pravděpodobně obsahuje řadu virtuálních stěhování a neobsahuje řadu reálných stěhování.

nepřesnosti migrační statistiky nelze odhadnout bez rozsáhlého empirického šetření. Informace o kontraurbanizaci, které byly získány z terénního výzkumu ve zvolených venkovských lokalitách, představují novou informaci, která nebyla zjistitelná z dříve provedených výzkumů. Podrobnější informace o výsledcích terénního výzkumu obsahuje článek *Exploring counterurbanization in a post-socialist context: case of the Czech Republic* a kapitola s názvem *Opuštění městského způsobu života? Analýza vybraných aspektů migrace na venkov*.

Výzkumu kontraurbanizace v Česku byla doposud věnována malá pozornost. Odborníci, které zajímají související témata, se věnují výzkumu vývoje systému osídlení, geografii měst, rezidenční mobilitě, suburbanizaci, či výzkumu života v prostředí různých typů komunit. Pro charakterizování výzkumu kontraurbanizace v Česku považují za důležité zmínit několik prací. Možnou decentralizaci v systému osídlení zkoumá z pohledu environmentální sociologie Librová (1996, 1997), která se v obecné rovině věnuje prosazováním ekologicky příznivého života a s ním spojených hodnotových orientací ve společnosti (Librová 2008). Dílčí srovnávací studii o sociální integraci přistěhovalců z města na vesnici, tj. o dopadech kontraurbanizace v území, publikoval Bernard (2006). Zdrojem informací o kontraurbanizaci jsou také případové studie, které se zabývají situací v periferních obcích, které jsou potenciálním cílem pro kontraurbaní migraci (Ouředníček, Špačková, Feřtová 2011). Významný tematický i faktický přesah má kontraurbanizace s některými výstupy z výzkumů suburbanizace (Ouředníček 2003, 2007, Sýkora 2002), popřípadě výzkumů tzv. druhého bydlení (Fialová, Vágner 2012, Kubeš 2011), dílčím způsobem se kontraurbanizace dotýká i obecněji zaměřené práce o stavu a vývoji migrační mobility (Čermák, Hampl, Müller 2009), popřípadě studie hodnotící sociální kapitál obyvatel venkova (Chromý, Jančák, Marada, Havlíček 2011, Majerová, Kostelecký, Sýkora 2011) či typy venkova obecně (Perlín, Kučerová, Kučera 2010). Výrazná synergie existuje v Českém kontextu mezi výzkumem kontraurbanizace a výzkumem tzv. amenitní migrace (Bartoš *et al.* 2011). Podrobnější přehled relevantní literatury a konceptů, které navazují na tematiku kontraurbanizace poskytuje článek *Kontraurbanizace: chaotický koncept?* (Šimon 2011b).

Dizertační práce je členěna do dvou základních oddílů. První oddíl představuje širší teoreticko-metodologické uvedení do zkoumané problematiky. Kontraurbanizace je

představena jako prostorový (3: Kontraurbanizace v prostoru) ale i sociální fenomén (4: Kontraurbanizace v soudobých společnostech). Zvláštní pozornost je věnována soudobým společnostem (4.1: Tradiční, moderní, a „třetí“ společnosti), vztahům mezi mobilitami, životním stylem a hodnotovými orientacemi (4.2: Hodnotové orientace a životní styl). Není opomenuta ani diskurzivní stránka výzkumu kontraurbanizace (4.3: Kontraurbanizace v diskurzích). Druhý oddíl, který tvoří stěžejní část práce, je sestaven z publikovaných prací autora. Příložené publikace se skládají z tří článků, které autor publikoval samostatně v odborných recenzovaných periodících, a jedné kapitoly v recenzované knize, kde je spoluautorem. Všechny publikace jsou v textu dizertační práce nejprve stručně představeny ve svých základních charakteristikách a poté přiloženy v plném znění. Publikace ukazují nejen velkou rozmanitost výzkumů kontraurbanizace, ale i metodologickou rozrůzněnost v přístupech, jak lze kontraurbanizaci či přímo související fenomény zkoumat.

2. Obecná východiska a zvolené teoretické přístupy

Věda a vědecký výzkum jsou již od Webera orientovány snahou být objektivní, hodnotově neutrální ve smyslu *Wertfreiheit*⁴, zároveň se ale nemohou hodnotově odpoutat od zkoumaného tématu, tj. nutně mají určitou *Wertbeziehung*⁵. Současný „sociálně-vědní“ výzkum, který se soustředí například na aktuální otázky civilizačních a socio-technických rizik, stabilit a *governance* (např. Giddens 2009, Turkle 2011, Urry 2011, Whatmore 2002), si nevystačí ani s jednou metodou ani s jednou metodologií. Vzájemná propojenost moci, vědění a prostoru (Crampton, Elden 2007), vzájemná rozrůzněnost aktérů, aktantů a sítí (Law, Hassard 1999), a výsledky analýz sociální konstruovanosti vědy (Law 2004) ukazují nutnost rozmanitosti metod a metodologií. Ve svém výzkumu kontraurbanizace reaguji na tyto výzvy a snažím se aplikovat takové metody, které podle mého názoru slouží pro dobré zachycení a porozumění (*Verstehen*) zkoumaného. Statistikou (částečně) zachycený přesun lidí (a jejich aktivit) z jednoho do druhého prostoru každodennosti (nikoli bodu) lze analyzovat standardními statistickými metodami empirického výzkumu, tj. pozitivisticky. Porozumění proměně individuálních

---

⁴ „hodnotová neutralita“

⁵ „vztahování hodnotám“

či skupinových *mobilit* je, myslím, možné pomocí individuálního dotazování ve smyslu *chápacího rozhovoru* (Kaufmann 2010), které je validováno na základě modelové saturace. Pro pochopení *ex-post* racionalizace přesunu mezi prostory každodennosti využívám kvalitativní přístupy vycházející z narativních a sociálně-konstruktivistických přístupů (Flick 2006). Diskurzivní analýzou považuji za vhodné zkoumat jak celospolečenské diskurzy umožňující rozdílné percepce prostředí – tj. aktanty svého druhu, tak individuální narativy jednotlivých aktérů, které tvoří a zarámovávají individuální porozumění v určitém situačním kontextu (Austin 1975). V teoretické rovině usiluji o propojení a vytvoření návaznosti výzkumu marginálního tématu, jako je kontraurbanizace, se současnými klíčovými konceptualizacemi (Beck 2004, Dahrendorf 2007, Maffesoli 1996, Reich 2002, Touraine 2000), které se snaží o zachycení (a možná i o vysvětlení) sociálních realit. Ve svém přístupu využívám jako nástroje standardní metody sociálně-vědního výzkumu, které propojují s *podezřívavostí* k produkci a organizaci vědění, která je typická pro post-strukturalismus (Law 2004). Téma kontraurbanizace považuji za vhodné pole, kde lze ilustrovat a diskutovat řadu obecnějších metodologických otázek. Tradiční metody vědy hledají přesné a jasně vymezené kategorie, které by zachytily empirickou realitu. Výzkumy kontraurbanizace naopak produkují *kategorie*, které jsou nestabilní, překrývající se, a které signalizují spíše nevhodnost jasné kategorizace při výzkumu (Escribano 2006, Halfacree 2001). Jsou takové výsledky odrazem špatně použitých metod výzkumu, nebo jsou takové výsledky odrazem propojených a překrývajících se empirických realit, které tradiční výzkumné metody neumí dobře zachytit? Věda v tradičním pojetí předpokládá objevování principů a pravidel fungování reality. Výzkumy kontraurbanizace spíše než objevování obecných pravidel ukazují narativní podmíněnost a sociální konstruovanost jak samotné kontraurbanizace tak pojmů a označení s ní spojených (Halliday, Coombes 1995). Zvolená teoretická východiska a přístupy jsem zapracoval do vstupního textu dizertační práce a přiložených publikací.

3. Kontraurbanizace v prostoru

Pojednání o kontraurbanizaci z geografického pohledu považuji za vhodné začít rozborem článku Vartiainenena (1989), s názvem: Counterurbanisation: a Challenge for

Socio-theoretical Geography⁶. Hlavní argumenty Vartiainenova článku dobře ilustrují problematiku kontraurbanizace a její hlavní sporné body z pohledu sociální geografie. Autor tvrdí, že kontraurbanizace je marginální proces, který významně nemění počet urbanizované populace, a který je řádově méně významný než migrace do zázemí měst. Změny v systému osídlení probíhají jak ve smyslu sídelní hierarchie, tak ve smyslu regionálních změn, přičemž obě tyto složky je problematické analyticky oddělovat. Vartiainen dále upozorňuje na rozdíl mezi různými centrifugálními procesy (Colby 1933), tj. decentralizací a dekoncentrací, který již dříve popsal Robert a Randolph (1983). V principu považuje jednodimenzionální sledování koncentrace či dekoncentrace obyvatelstva za nevhodné, protože systémy osídlení fungují nutně ve vícero dimenzích, například kulturní, ekonomické, politické. Tj. není nutné vyvracet například van den Bergovu (1982) teorii stádií vývoje měst, protože již z podstaty věci víme, že zvolená konceptualizace nebude korespondovat s realitou. Kritika jednodimenzionality v sobě odráží obecnou otázku vztahu sociálních procesů a příslušných prostorových forem, kdy je v řadě konceptualizací urbanizačních procesů a priori předpokládáno, že sociální a kulturní procesy významně neovlivňují podobu osídlení. Vartiainen je skeptický k možným jednoduchým vysvětlením procesu kontraurbanizace. Ta je vždy ovlivněna sídelním kontextem dané země a také současnými socio-ekonomickými podmínkami. Jako příklad uvádí změny v charakteru práce, kdy dochází k rozvolnění dříve tradiční vazby bydliště-pracoviště v sídelním kontextu. Obdobný argument poskytuje i Illeris (1990), který na základě dat ze zemí západní Evropy ukazuje, že jsou: a) faktory přispívající k sídelní koncentraci, b) faktory přispívající k sídelní dekoncentraci, ale především je velká řada faktorů, jejichž působení má v odlišném časovém a prostorovém kontextu zásadně jiný vliv na vývoj systému osídlení. Pro hodnocení dopadů kontraurbanizace v území považuji za zásadní připomínku, že změna struktury migračních proudů mění strukturu obyvatelstva v místě bez ohledu na to, jestli je převládající trend koncentrace či dekoncentrace. Debata o kontraurbanizaci se může pít o převládání jednoho či druhého trendu, ale neměla by abstrahovat od skutečných dopadů v území. Ve společnostech, kde je systém osídlení již víceméně stabilizován, je právě změna struktury migračních proudů významným faktorem měnícím fungování lokalit.

---

⁶ Kontraurbanizace: výzva pro sociálně-teoretickou geografii

V návaznosti na výstupy z článku *Kontraurbanizace: chaotický koncept?* je podle mého názoru vhodné strukturovat následující kapitulu do tří oddílů zaměřených na: a) systém osídlení, b) prostorové mobility, c) lokality a komunity. Uvedené řazení v podstatě odpovídá časovému a tematickému zaměření výzkumů kontraurbanizace. Ta byla nejprve zkoumána jako proces změny systému osídlení, respektive migračních proudů, které systém osídlení významně ovlivňují. V následujících obdobích se výzkum rozšířil na podrobnější studium prostorových mobilit spojených s kontraurbanizací. Nedílnou součástí výzkumů se staly i detailní studie prostorových dopadů kontraurbanizace v lokalitách a komunitách. Výše definovaná zaměření současných výzkumů kontraurbanizace by měla být vnímána jako vzájemně komplementární, nevyklučující se, a nikoli jako vývojová stádia (Šimon 2011a).

3.1. Kontraurbanizace a systém osídlení

První výzkumy kontraurbanizace byly primárně vztaženy k systému osídlení, respektive k tezi o jeho radikální změně. Diskuze o „jasném zlomu“ ve vývoji systému osídlení započala v 70. letech v USA, kdy Beale v roce 1975 publikoval výzkumný report o obnovení populačního růstu v nemetropolitních oblastech USA. Zpráva, že metropolitní regiony v USA populačně ztrácejí vůči nemetropolitním regionům, vedla některé výzkumníky k přesvědčení, že dochází k významnému obratu ve vývoji systému osídlení (Berry 1976, Vinning, Strauss 1977). Následná kritika (Gordon 1979) a snaha najít či vyvrátit podobný trend v dalších zemích vedla ke vzniku řady národních i nadnárodních studií (Champion 1989, 1994, Cheshire 1995), ale i dalším pokusům o konceptualizaci nových trendů ve vývoji systému osídlení (Boyle, Halfacree 1998, Ford 1999, Frey 1987, Fuguitt 1985, Mitchell 2004, Vinning, Straus 1977). Z nejvýznamnějších pokusů můžeme jmenovat Fieldingův migrační přístup ke kontraurbanizaci (Fielding 1982, 1989), dále koncepty stádií či fází vývoje měst (van den Berg *et al.* 1982), popřípadě tzv. diferenciální urbanizaci (Geyer, Kontuly 1993, Geyer 1996, TESS 2003). Podrobnější informace o proměnách teoretických přístupů v oblasti vývoje měst a osídlení poskytuje Ouředníček (2000, 2011), popřípadě Šimon (2011a). Původní teze o radikálním obratu v systému osídlení byla na základě poznatků dalšího vývoje odmítnuta (Geyer 2002, Nyström 1992, Spencer 1995), ale terminologie, která byla vytvořena, slouží nadále pro popis dílčích změn v systému osídlení. Champion (2001) ve svém hodnocení vývoje systémů osídlení ve vyspělých zemích

konstatuje, že je obtížné nalézt jasný vývojový trend, který by současnou situaci metropolitních a nemetropolitních území vhodně charakterizoval. V zemích, kde dochází k decentralizačním procesům, tak jsou podle mého názoru studovány především jako suburbanizace (Hirt 2007, Krisjane, Berzins 2012, Ouředníček 2007, Tammaru 2005), metropolizace (Čermák, Hampl, Müller 2009), ale i kontraurbanizace (Bijker, Haartsen 2011, Gkartzios, Scott 2010, Grimsud 2011), přičemž v některých jazykových kontextech je využíváno termínů peri-urbanizace (Fisher 2003, Bossuet 2006), desurbanizace (Ainsaar 2003, Bajmócy *et al.* 2011) či gentrifikace venkova (Phillips 2009).

Hodnocení vybraných přístupů ke kontraurbanizaci jakožto procesu měnícího strukturu systému osídlení je možné dvojím způsobem. Z užšího pohledu geografie obyvatelstva a sídel můžeme tvrdit, že se jedná o idealizovaná vývojová schémata, která pouze částečně korespondují s realitou. Neproblematizované zaměření pouze na rozmístění obyvatelstva v území, byť je to poměrně komplexně podmíněná proměnná, považuji za nedostačující. Hodnotit je podle mého názoru nutné nejenom změny v rozmístění obyvatelstva a jejich dynamiku, ale také kvalitativní změny ve významu, které posuny v rozmístění obyvatelstva v území mají (podrobněji Šimon 2011a). Z obou výše zmíněných důvodů je explanační schopnost konceptů kontraurbanizace, které uvažují v intencích geografie osídlení a migrace, nízká. Zaměřují se pouze na jeden parciální proces, který ovlivňuje prostorovou organizaci společnosti. Dále se na rozdíl od prací hodnotících obecný vývoj sociálně geografických systémů (Dostál, Hampl 1994, Hampl 2001, 2005) zaměřují na změny v rozmístění obyvatel a abstrahují od ostatních ekonomických a socio-kulturních rámců.

Alternativními způsoby, jak vysvětlit rezidenční decentralizaci a kontraurbanizaci, mohou být koncepty, které popisují celkovou proměnu současných společností, ale ve svém zaměření se zabývají prostorovými aspekty změn pouze druhotně či vůbec. Jako příklady mohu uvést posun k post-industrialismu (Bell 1973) či post-materialismu (Inglehart 1997). Změna od industrialismu k post-industrialismu, tak jak ji popisuje Bell (1973), znamená proměnu struktury ekonomických aktivit ve společnosti, které mají zásadní důsledky pro prostorovou organizaci. Obdobně i posun od materialismu k post-materialismu, který definoval Inglehart (1997), znamená proměnu hodnotových orientací vyspělých společností, které taktéž mají zásadní důsledky pro prostorovou

organizaci. Koncepty proměn společnosti a jejich prostorových důsledků jsou podrobněji popsány v části 4.1.

Hodnocení rezidenční decentralizace v post-socialistických zemích má specifický význam, který je dán minulým vývojem osídlení a současnými transformačními procesy. Minulý vývoj osídlení vzhledem ke své velké setrvačnosti zohledňuje urbanizaci před socialismem (Musil 2005) a urbanizaci za socialismu (Musil 1977). Diskuze o obecných a specifických rysech vývoje osídlení opanoval po určitou dobu spor, zda je urbanizace za socialismu odlišná od urbanizace v kapitalismu (Dostál, Hampl 1994, Murray, Szelényi 1984, Musil, Ryšavý 1983, Sjöberg 1992, Szelényi 1984). Historický vývoj urbanizace a jejích specifík je podle mého názoru zásadní, protože definuje podmínky pro současné decentralizační tendence v osídlení. V případě kontraurbanizace můžeme uvažovat o dvou *druzích* kontraurbanizace (Šimon 2012). V západních zemích je kontraurbanizace definována v terminologii environmentálních preferencí k dekoncentraci a příslušných životních stylů. Rezidenční decentralizace je podle konceptu diferenciální urbanizace způsobena nárůstem environmentalismu, tj. jako dekoncentrace vzdělaného a bohatšího obyvatelstva, která je motivována přesunem mimo metropolitní území za lepšími životními podmínkami (Geyer, Kontuly 1993). V post-socialistických zemích je kontraurbanizace definována v ekonomické terminologii jako reakce na úpadek *nedostatečně-urbanizovaných* industriálních měst. V některých post-socialistických zemích je možné vysvětlit prostorovou dekoncentraci obyvatelstva i poklesem produkcionismu, tj. jako úpadku průmyslových měst a jejich pracovní základny, který donutil obyvatelstvo k návratu na venkov (Brown, Schafft 2002, Sjöberg 1992). Uvedené rozlišení ilustruje, že i zásadně odlišné procesy měnící rozmístění obyvatelstva mohou vést k obdobnému prostorovému výsledku (Lindgren 2003).

Klíčovou otázkou, kterou se zabývala celá řada výzkumů kontraurbanizace, je to, zda rezidenční decentralizace přispívá k populačnímu růstu venkova, nebo zda jde jen o „rozšiřování“ měst a metropolitních regionů (Amcoff 2006, Boyle 1995, Frey 1987, Heikkilä 2005, Champion 1989, 1994, Illeris 1990, Kashai, Shaeffer 2010, Robert, Randolph 1983, Tammaru 2002). Vzhledem k tomu, že přirozená měna není v rámci vyspělých zemí výrazně diferencována, zaměřuje se část výzkumů pouze na migrační komponentu změny (Fielding 1982, Geyer, Kontuly 1993). Měření koncentrace či

dekoncentrace obyvatelstva v systému osídlení není triviální a vyžaduje odpovědi na řadu principiálních otázek geografické regionalizace území (Coombes *et al.* 1982, Halliday, Coombes 1995, Hampl, Gardavský, Kühnl 1987, Hampl 2005, Champion 1994, Novák 2010, Robert, Randolph 1983). Příkladem problematického bodu geografické regionalizace může být například variabilita možností, jak klasifikovat migrační proudy do územních jednotek. Pro účely prostorového vymezení jednotek pro měření považuji za vhodné používat koncepty, které využívají funkční regionalizace, tj. například koncept lokálních pracovních trhů, dojížděkových regionů, denního městského systému, apod. Minulé i současné studie ukazují, že na výše položenou otázku nebyla nalezena jednoznačná odpověď, možný průběh kontraurbanizace se výrazně liší i mezi vyspělými zeměmi (Escribano 2006, Grimsrud 2011), přičemž důležitou roli hraje specifická charakteristika regionálně-sídelního systému, kulturní a socioekonomický kontext.

3.2. Kontraurbanizace a prostorové (i-)mobility

Druhým zaměřením výzkumů kontraurbanizace jsou prostorové mobility. V tradičním pojetí byla migrace zkoumána převážně pouze podle prostorových charakteristik procesu, tj. jako přesun z určitého typu území do jiného typu území. V současnosti existuje diversita přístupů k migraci, které se věnují celé řadě aspektů tohoto procesu. Pro výzkumy kontraurbanizace považuji za zásadní především ty přístupy, které využívají smíšených metodologií, a které hodnotí migraci v kontextu obecněji chápaných mobilit. Podle Grimsrud (2011) nestačí pouze počítat migrační bilance, je nutné je doplnit kvalitativními přístupy zaměřenými na individuální biografie migrantů v různých fázích životního cyklu. Obdobně jsou jako součást výzkumů kontraurbanizace studováni nejen migranti na venkov, ale i ti, kteří na venkově již nějaký čas žijí (Halfacree, Rivera 2012). Kontraurbanizace je jedním z procesů populační proměny venkova, tj. by měla být zkoumána v souvislosti s ostatními procesy.

Významnou studii, která zpochybnila tehdejší uvažování o vlivu kontraurbanizace na mobility na venkově, publikoval Weekly (1988). Na základě podrobného studia populačního vývoje několika okrsků v oblasti East Midlands došel k závěru, že kontraurbanizace nezabraňuje depopulaci venkova, ale naopak přispívá k depopulaci. Věková struktura kontraurbanitů má za důsledek stárnutí místní populace, která nadále

ubývá. Konkrétní praktiky kontraurbanitů v East Midlands při nakládání s bytovým fondem zamezují přístup k bydlení ostatním skupinám obyvatel, což v důsledku vede k dalšímu vystěhovávání z lokalit (Weekly 1988). Tato studie spolu s dalšími pracemi (Flowerdew, Boyle 1992) signalizovala posun ve výzkumech kontraurbanizace od celkového hodnocení vývoje venkova ke studiu selektivních dopadů kontraurbanizace v lokalitách a regionech (Rowswell 1989, Spencer 1997). Spencer (1995) rozšířil hodnocení lokálních dopadů kontraurbanizace založené na sledování vývoje počtu obyvatel i o sledování vývoje počtu domácností a bytového fondu. Ve svém článku ukazuje, že změna počtu obyvatel v lokalitě nemusí nutně korelovat s počtem domácností a počtem bytových jednotek. Spencer (1995) tak částečně zpochybňuje implicitní předpoklad dřívějších výzkumů kontraurbanizace, které ztotožňovaly počet příchozích obyvatel s intenzitou dopadů procesu kontraurbanizace. Obdobně jako Weekly (1988) poukázal Spencer na selektivnost kontraurbanizace, která není vidět při hodnocení agregátních dat na úrovni větších prostorových jednotek.

Faktorem, který by mohl přispět k vysvětlení selektivnosti dopadů kontraurbanizace v lokalitách jsou motivace ke stěhování. Uvedený předpoklad testovali ve svém výzkumu v oblasti Devonu Halliday a Coombes (1995). Ve výzkumu využili tři alternativní definice kontraurbanizace a klasifikaci migračních motivací (*anti-metropolitan, anti-urban, pro-rural*) a následně srovnali, jak využití různých definic procesu souvisí s uplatněním migračních motivací. Zjistili, že není možné najít jasný vztah mezi formou stěhování a migračními motivacemi, tj. je obtížné spojovat kontraurbanizaci s určitými motivacemi stěhování. Autoři ve svých zjištěních upozorňují na dva problematické aspekty výzkumu. Prvním z nich je diverzita a obtížná měřitelnost motivací ke stěhování. Migranti uváděli vícero relevantních důvodů migrace, které se týkaly jak charakteristik cílového prostředí, tak charakteristik zdrojového prostředí. Druhým problematickým aspektem výzkumu je rozdílnost vnímání městských a venkovských prostředí mezi samotnými migranty. Právě vnímaná rozdílnost prostředí byla považována migranty za jeden z rozhodujících faktorů pro stěhování (Halliday, Coombes 1995).

Mezi důležité koncepty, které hodnotí kontraurbanizaci na lokální úrovni, patří i přístupy, které se věnují kromě kontraurbanizace samotné i ostatním procesům populační proměny venkova. Zkoumají nejen příchozí migranty (Andersen 2009,

Lindgren 2003), ale i ty, co zůstávají (Fisher, Malmberg 2001), popřípadě i ty, co odcházejí z venkova (Stockdale 2002). Jedním z těchto přístupů patří i práce Fisher (2003), Ford (1999), která se věnuje konceptualizaci populačního vývoje peri-urbánních regionů. Představuje alternativní pohled na populační růst nemetropolitních území, kde klade důraz na pochopení procesů na mikroměřítku. Ve svém konceptuálním modelu definuje čtyři odlišné růstové procesy (suburbanizace, kontraurbanizace, populační retence, centrifugální migrace), které mají odlišnou působnost na obyvatelstvo příslušných regionů. Původ migrantů, propojenost s metropolitním územím, důvody stěhování, přírodní a kulturní atraktivita lokality, dostupnost do metropolitního území, a charakter rezidenčního rozvoje patří mezi hlavní indikátory, které Fisher (2003) využívá pro klasifikaci obyvatel k jednotlivým růstovým procesům. Klíčovou přidanou hodnotou, kterou práce Fisher (2003) a Ford (1999) představují, je důraz na propojenost makro-hodnocení populačních změn s mikro-hodnocením, které umožní lépe vysvětlit dílčí procesy a změny, které ovlivňují rozmístění obyvatel v území. Podle mého názoru je možné klasifikaci migrantů do skupin růstových procesů doplnit podrobnějším hodnocením, které vysvětlí migrační motivace a strategie migrantů v jednotlivých skupinách. Typologii migračních strategií uplatňovaných při kontraurbanizaci a její využití pro hodnocení dopadů kontraurbanizace v lokalitách prezentuji v článku *Exploring counterurbanization in a post-socialist context: case of the Czech Republic* (Šimon 2012).

Ačkoli je někdy v literatuře kontraurbanizace popisována jako ne-ekonomická migrace, tak patří vztah k práci mezi klíčová témata výzkumu migrace na venkov. Depopulace periferních regionů je často zdůvodňována nedostatkem pracovních příležitostí, které nutí obyvatelstvo k vystěhování do měst (Musil, Müller 2008). Migrantí z měst na vzdálený venkov představují specifickou skupinu obyvatel, která zvolila vhodnou strategii a na znevýhodnění vyplývající z perifernosti se dokázala adaptovat (Šimon 2012). Adaptační strategie kontraurbánních migrantů mohou vyplývat se specifických mobilit popřípadě jiných strategií přizpůsobení. Pro hodnocení mobilitních strategií kontraurbanitů považuji za zásadní dva kontexty. Prvním je změna charakteru práce a druhým je kontext demografické změny. Proměna prostorových dělb práce (Dicken 1986, Massey 1984) a charakteru práce (Reich 2003) mění současnou prostorovou organizaci společnosti. Green, Hogarth a Shackleton (1999) našli ve svém výzkumu

vztahu mezi migrací a dojížděkou na delší vzdálenosti dva trendy v pracovní prostorové mobilitě. Zaprvé dochází k nárůstu delší a směrově rozrůzněnější formy dojížděky. Zadruhé dochází k nárůstu počtu flexibilních pracovních pozic, které mohou být vykonávány z domova díky informačním a komunikačním technologiím. Oba trendy signalizují rozvolnění prostorové vazby mezi místem bydliště a místem pracoviště, které odráží celou řadu důležitých proměn trhu práce (Green, Hogarth, Shackleton 1999). Relevanci těchto změn dokladují ve výstupech z projektu dizertační práce, kdy řada kontraurbanitů má práci bez prostorové lokalizace, pracuje doma, popřípadě s využitím informačních a komunikačních technologií (Šimon 2012). Proměna demografické struktury společnosti mění významným způsobem ekonomickou aktivitu obyvatelstva a vztah mezi pracovní a nepracovní částí života. Prodlužování průměrné délky života znamená, že žijeme déle a delší část života strávíme mimo trh práce, tj. s menší prostorovou vázaností na místa práce (Stockdale 2006). Nárůst počtu starších lidí a jejich rezidenční preference významně ovlivňují populační změny ve venkovských regionech. Tzv. *retirement migration* (Bures 1997), neboli migrace starších lidí, se většinou odehrává ve směru proti sídelní hierarchii do venkovských regionů s nižší hustotou zalidnění. V případě té části migrace starších lidí, která je součástí kontraurbanizace, považují za vhodné rozdělovat dva typy migrantů, kteří se liší podle prostorových specifík jejich migrace (Šimon 2012). První skupina se stěhuje do regionu, kde má kořeny (*return migration*), tj. historické či příbuzenská vazby, objekt druhého bydlení, apod. Druhá skupina se stěhuje do venkovských regionů jako takových, často bez jejich podrobnější znalosti (*retire migration*), cílem migrace je nalézt amenitně atraktivní venkovský region. V obou případech je migrace na venkov specifickým typem strategie přípravy na stáří.

3.3. Kontraurbanizace, lokality a komunity

Třetím zaměřením výzkumů kontraurbanizace je lokální přístup ke kontraurbanizaci. Výzkumy, které studují změny trendů ve vývoji systému osídlení či proměny prostorových mobilit, hodnotí kontraurbanizaci v makro či mezo měřítku. Hodnocení lokálních dopadů kontraurbanizace, tedy mikro úroveň, je z pohledu aktérů a jejich každodennosti nejdůležitější. Charakter komunity, do níž se migranti včleňují, rozdílnost v životních stylech a ukotvení identit mezi příchozími a starousedlíky,

intenzita propojení s předchozím místem bydliště, a vlastnosti migrantů jako takových dávají řadu možností, jak může začleňování v lokalitách probíhat.

Zaměření následující části textu na kontraurbanizaci a její dopady v komunitách a lokalitách považuji za vhodné uvést krátkou obecnou úvahou o významu těchto pojmů, které považuji v řadě kontextů za vzájemně zaměnitelné. Především se budu věnovat pojmu komunita, který je podle mého názoru integrujícím sociálně prostorovým konceptem. Historie komunit je historií posunu od zřejmé prostorové blízkosti, která je vlivem rozvoje informačních a komunikačních technologií neustále posouvána směrem k prostorové vzdálenosti. Definice komunity postupně prostorově expandovala přes územní pospolitost (Liepins 2000) až po virtuální komunity bez prostorové blízkosti (Silk 1999). Změna nastává až v současném období rozvoje net-lokalit (Gordon, de Souza e Silva 2011) kdy se v podstatě vrací pojem komunita do území. Informace, komunikace a aktivity jsou geolokalizovány, ukotveny v prostoru, tj. stejně, jak tomu bylo v době klasických komunit ve smyslu *Gemeinschaft*, jen s tím rozdílem, že současná online data jsou neustále přístupná pro své uživatele.

Jaké důsledky má současná „éra mobilit“ pro utváření identit? Tuto otázku si klade Halfacree (2012) ve svém textu rozebírajícím kontraurbanizaci jakožto jeden ze základních konceptů geografie obyvatelstva. V rámci řady výzkumů mobilit se prosazují témata „transnacionalismu“ či „heterolokalismu“, která pracují s vázaností na vícero míst, směrem k nimž jsou identity vymezovány. Tento posun směrem k multiciplicitě míst má podle mého názoru zásadní důsledky pro utváření identit. Lokality nepředurčují identity a životní styly obyvatel, jak tomu bylo v minulosti, ale vytvářejí smysluplné kontexty každodennosti, v rámci nichž jsou identity konstruovány. V případě multiciplicity míst nelze mluvit o domově, ale o domovech, o identitě, ale o identitách. Halfacree (2012) pro postižení utváření identit uživatelů druhého bydlení a kontraurbanitů prezentuje koncept heterolokálních identit, tedy identit ukotvených ve vícero místech. Koncept je v souladu se současným paradigmatem mobilitních výzkumů (Urry 2007), které usiluje o dekonstrukci dřívějších binárních kategorií mobilit/stabilit. Heterolokální identity považuji za jednu z možných konceptualizací, kterou lze využít pro zachycení změn uživatelů venkova, aniž bychom zůstali svázáni tradiční pojmovou metodologií migračního výzkumu.

Podle McIntyre (2008) je v globálním měřítku stále více lidí, kteří bydlí na víc než na jednom místě. Multiplicitu míst k bydlení považuje za nový trend, který je umožněn nárůstem mobility v důsledku rozvoje dopravních sítí, komunikačních sítí a blahobytu západních společností. Z teoretického pohledu upozorňuje na dvě důležité proměny. První z nich je význam pojmu *bydlet*, který ztrácí svoji definiční schopnost, která určovala jedno velmi stabilní místo bydliště. Druhou z nich je poukázání na *rovnost* bydlišť. Bydlení netvoří domov a „druhé bydlení“, ale vícero rovnocenných domovů. Z pohledu výzkumů kontraurbanizace znamená multiplicita míst k bydlení také větší význam bydlení v různých zemích, na který upozornili Buller a Hoggart (1994) ve své studii o integraci Britů na francouzském venkově. Na českém venkově se podobným způsobem prosazuje sezónní i trvalé bydlení Nizozemců. Mezinárodní dimenze kontraurbanizace je vhodné zkoumat nejenom v empirické rovině, ale také v rovině terminologie a přenositelnosti konceptů napříč různými národními kontexty (Halfacree 2008). Koncept multiplicity míst k bydlení (McIntyre 2008) ukazuje, že individualizace životních strategií (Beck) lze využít i pro strategie a přístupy k bydlení.

Pro hodnocení lokálního dopadu kontraurbanizace považuji za zásadní orientaci mobilit kontraurbanických migrantů stejně jako možné varianty integrace v lokalitě, které jsou vyjednávány mezi jejími obyvateli/uživateli. Mluvím-li o integraci v lokalitě, pak jde v zásadě o dvě ze tří možných sfér sociálních integrací migrantů, tj. a) o integraci migrantů a místní komunity a b) integraci migrantů a dalších jim obdobných skupin. Třetím typem, který nepochybně také ovlivňuje varianty integrace v lokalitě, ale v jiném smyslu, jsou interakce mezi migranty a jejich kontakty ve zdrojovém prostředí (Vergunst 2009). V případě výzkumu lokální integrace považuji za vhodné provést tzv. pojmový *decoupling*, tj. rozklad na dílčí pojmy a jejich paralelní analýzu napříč aktéry zkoumané problematiky (Woods, Cheshire, Meurk 2012). Příkladem využití *decouplingu* je studie Bella (1992), která rozlišuje integraci do lokální komunity ve smyslu a) lokalismu, tj. délce pobytu v lokalitě, b) ruralismu, tj. délce pobytu na venkově jako takovém, c) venkovanství, tj. míra znalostí základních aktivit venkovského života, a d) komunalismu, tj. participaci na aktivitách místní komunity. Rozklad na dílčí pojmy považuji za přínosný, protože umožňuje zhodnotit zvlášť jednotlivé aspekty integrace, nikoli pouze celkovou míru integrace. Pro hodnocení lokálního dopadu kontraurbanizace zdůrazňuji, že důležitost kontraurbanizace

nespočívá v celkovém počtu migrantů, kteří se přestěhují na vzdálený venkov, ale v tom, jací to jsou migranti, a jaký mají vliv na venkovské regiony, do nichž se stěhují (Hjort a Malmberg 2006, Šimon 2011a, 2012). Phillips (1998) upozorňuje na zásadní rozdíly v motivacích migrantů, které ovlivňují jejich začlenění v lokalitě. Motivace mohou v zásadě obsahovat egoistické (*move-in for self*) či altruistické motivace (*move-in and join-in*). V některých národních kontextech je vhodné vymezit při hodnocení kontraurbanizace i více typů venkova (Bijker, Haartsen 2011), nejenom suburbánní či peri-urbánní oblasti.

4. Kontraurbanizace v soudobých společnostech

Dynamika změn a transformací společnosti a její sociální a prostorové struktury významně podmiňují charakter procesu kontraurbanizace. Tradiční, moderní, i „třetí“ společnosti mají odlišné rysy sociální organizace společnosti, které ovlivňují prostorové mobility, tj. i kontraurbanizaci. Pro výzkum kontraurbanizace v současných společnostech považují za vhodné používat sociálně-vědní konceptualizace, které jsou zaměřeny na vztah mezi kontraurbanizací a hodnotovými orientacemi, respektive životním stylem. V empirické rovině je doplňují poznatky o diskurzivní produkci vědění a informace z laických a odborných diskurzů, tj. především strategie uplatňované migranty z měst na vzdálený venkov.

Volba teorií a konceptů, které budu diskutovat v souvislosti s kontraurbanizací v této kapitole, vychází nejen ze znalosti příslušné literatury, ale hlavně z vlastních poznatků, které byly získány při kvalitativním výzkumu kontraurbanizace ve venkovských regionech Česka. Současná kontraurbanizace v českém prostředí je podle mého názoru vysvětlitelná nejlépe právě přes životní styl a hodnotové orientace migrantů. Podrobnější informace o tomto výzkumu poskytují články *Opuštění městského způsobu života? Analýza vybraných aspektů migrace na venkov* a *Exploring counterurbanization in a post-socialist context: case of the Czech Republic*. Studium společenských proměn považují stejně jako studium proměn prostorových mobilit za výchozí rámec pro výzkum kontraurbanizace. Řada sociálně-vědních konceptů, byť jsou vnímány a priori jako neprostorové (Gieryn 2000), tak jsou využitelné pro výzkum kontraurbanizace.

4.1. Tradiční, moderní, a „třetí“ společnosti

Charakteristiku tří typů společností považuji za velmi obecnou konceptualizaci, která slouží primárně pro zdůraznění odlišností ve fungování těchto společností. Popisy jednotlivých typů jsou prezentovány spíše ve smyslu ideálních typů, nikoli ve smyslu věrných reprezentantů empirických realit. Smyslem tohoto rozdělení je akcentovat rozdílnou podmíněnost mobilit, tedy i migrací a kontraurbanizace. Rozdílnost, respektive vymezení, tradiční a moderní společnosti ve smyslu *Gemeinschaft* versus *Gesselschaft* zřetelně definoval již Tönnies (Petrušek 2009), který oddělil oba typy společnosti na základě převládajícího typu sociálních vazeb uvnitř nich. Tradiční (venkovská) *Gemeinschaft* je charakterizována jako propojená citovými vztahy, vzájemnou příbuzností, solidaritou, atd. Moderní (městská) *Gesselschaft* je popisována jako propojená vazbami a vztahy, které jsou racionálně navazovány pro potřeby případné vzájemné spolupráce (Petrušek 2009). Identity v tradičních společnostech jsou do značné míry jednovrstevné, ukotvené v lokálních podmínkách komunity. Z pohledu mobilit je možné považovat tradiční společnost za statický systém s nízkou mírou dynamiky. V moderní společnosti začínají být identity v souvislosti s rozvojem dělby práce a byrokratických aparátů řízení stále více mnohovrstevné, tj. reflektují vzrůstající mnohost rolových situací a pozic jako součást každodennosti (Coser 1977). Z pohledu mobilit je možné považovat moderní společnost za dynamickou s vysokou mírou intenzity změn. Rozdílnost, respektive vymezení, moderní a současné společnosti lze popsat jako přerod z masové industriální společnosti na společnosti služeb, informační společnost, která má odlišné základní principy prostorových dělb práce, tj. flexibilní organizaci, větší mobilitu a dostupnost obecně (Illeris 1990). Identity v současných společnostech jsou nejenom mnohovrstevné, tj. vztažené ke všem rolovým pozicím a situacím (Šimon 2011a), ale též heterolokální, tj. vztažené k multiplicitě míst bydliště (Halfacree 2012). Z pohledu mobilit je možné považovat současné společnosti za dynamické, s vysokou intenzitou změn, které jsou reflexivně vyjednávány.

Ze současných teoretických snah o zachycení proměn soudobých společností jsem vybral dva koncepty, které se podle mého názoru vhodně vztahují k výzkumu kontraurbanizace. Koncept rizikové společnosti (Beck 2004) a koncept ontologické bezpečnosti (Giddens 1991) vystihují podstatné aspekty změn společnosti, s pomocí nichž je možné lépe porozumět hybným silám a motivům migrace na vzdálený venkov.

Beck ve své práci z roku 1986 upozornil na rostoucí význam technizace světa a průmyslově vytvářených rizik, která jsou reflexivně vnímána jako problém samotnými společnostmi (Beck 2004). Individualizace životních stylů a strategií je reakcí na působení komplexního fungování společností rizik, které de facto nutí k vytváření individualizovaných strategií reagujících na neustále se proměňující rizika. Zásadních změn doznávají mj. funkce základních stabilit industriální společnosti jako je rodina nebo povolání. Na Beckovo ekologicky orientované uvažování o současných společnostech a individualizaci navazuje Giddens svou prací o utváření Jáství, respektive identity Jáství v pozdně moderní době (Giddens 1991). Projekt vytváření identity v pozdní modernitě se nutně musí vyrovnávat s problémy vyvolanými narušováním ontologické bezpečnosti a souběžně vznikající existenciální úzkosti. Volba životního stylu je podle Giddense ovlivněna nejenom skupinovými vazbami a rolovými modely, ale také snahou minimalizovat možná narušení ontologické bezpečnosti. Jako jedna z možných strategií minimalizace rizik vyplývajících z narušení ontologické bezpečnosti může být například přesun z nájemního do vlastnického bydlení (Hiscock *et al.* 2001), ale také přesun z města na venkov. Život na venkově má na rozdíl od života ve městě relativně stabilně definované životní role, je tak z pohledu utváření individuální biografie aktérů stabilnější a předvídatelnější. Migrace na venkov tak může být interpretována jako určitá forma rezistence proti individualizaci a existenciální úzkosti (Stenbacka 2003). Venkov je migranty vnímán jako ontologicky bezpečnější prostředí (srovnej s Bell, Osti 2010), ve kterém je možné utváření stabilnější identity Jáství.

4.2. Hodnotové orientace a životní styl

Na hodnocení proměn trhu práce, tedy především flexibilizaci pracovní doby a forem práce/zaměstnání, vzniku masové nezaměstnanosti, atd. (Fielding 1982), kterým jsem se věnoval v kapitole 3.2, navazuje hodnocení, které se věnuje proměně vnímání práce jako životní hodnoty. V soudobých vyspělých společnostech nejen ubývá práce, ale také klesá pozice práce jako životní hodnoty (Dahrendorf 2007). Jako klíčové jsou namísto práce vyzdvihovány hodnotové orientace a životní styl obyvatel (Giddens 1991). Oproti dřívějším společnostem můžeme pozorovat zásadní posun: životní styl není již tak silně vázán na strukturální a sociální rámce. V podmínkách individualizace životní styl nereflktuje status a třídu, ale je osobní volbou. Individualizace a rostoucí pluralita

životních stylů ve svém důsledku nutně proměňují též dynamiku sociálních a prostorových mobilit. Nové technologie a komunikační prostředky redukovatelnou nutnost fyzické spolu-přítomnosti (*co-presence*). Skupiny obyvatel s určitým životním stylem mají svoje specifické mobility (Scheiner, Kasper 2003), přičemž migrace je jednou z nich (McIntyre 2009). Narůstající význam životního stylu jako indikativního faktoru ukazuje Vyncke (2002). V rámci srovnávacího hodnocení typologií životních stylů ukazuje posun od klasických indikátorů jako je pohlaví, věk, sociální status či životní fáze k novým indikátorům, mezi něž patří například hodnotový systém, estetické styly, životní vize, či mediální preference (Vyncke 2002). Obdobný posun probíhá i v českém prostředí, kdy nové indikátory životního stylu začaly používat významné české agentury výzkumu trhu, médií a veřejného mínění.

Nárůst významu životního stylu jako možného vysvětlujícího konceptu pro současné mobility a rezidenční decentralizaci ukazuje řada výzkumů (Benson, O'Reilly 2009, Jetzkowicz, Schneider, Brunzel 2007, McIntyre 2009, Walmsley, Epps, Duncan 1998). Současná kontraurbanizace v Česku je podle mého názoru také do značné míry vysvětlitelná podle konceptu migrace životního stylu (Benson, O'Reilly 2009, Šimon 2012). Benson, O'Reilly (2009) rozumí migrací životního stylu takovou migraci, která je motivována dosažením lepšího životního stylu, tj. například vyšší kvality života, lepší vyváženosti osobního a pracovního života, seberealizace, apod. Taková migrace se týká spíše bohatších migrantů, může být v zásadě jak trvalá tak dočasná. Podle Benson a O'Reilly je migrace životního stylu nevyhnutelným výsledkem pozdní modernity, kdy jsou migranti v podstatě nuceni k volbě životního stylu. Jak upozorňuje Sweetman (2003), volba životního stylu a identity v rámci *identitního projektu* je sice reflexivní (Giddens), ale zároveň je omezená v rámci habitualizovaného jednání migrantů (Bourdieu).

Konceptem, který přímo souvisí jak s výzkumy kontraurbanizace tak s výzkumy změn životního stylu a hodnotových orientací, je tzv. „amenitní migrace“ (Gosnell, Abrams 2011, McIntyre 2009). Borsdorf definuje základní charakteristiky amenitní migrace následovně: „V rámci nového trendu amenitní migrace se migranti stěhují nikoli z pracovních důvodů, ale podle nároků a požadavků svého životního stylu. Vybírají si lokality s přírodními amenitami, příznivým klimatem, tradiční venkovskou kulturou, rekreačním potenciálem a dostupným bytovým fondem.“ (Borsdorf 2009: 225).

Společným jmenovatelem amenitní migrace a kontraurbanizace je prostorové vymezení obou procesů. Typický pro amenitní migraci je přesun z negativně vnímaného prostředí měst do pozitivně vnímaného prostředí venkova (Loquenz, Šimon 2012). Na rozdíl od kontraurbanizace může k amenitní migraci docházet i v rámci měst či jejich zázemí, klíčovou proměnnou je přítomnost environmentálních a kulturních „amenit“, sídelně regionální kontext je až druhotný (Bartoš *et al.* 2011). Relevanci vzájemné teoretické diskuze mezi oběma koncepty naznačují i empirické výsledky z českých výzkumů (Bartoš *et al.* 2011, Šimon 2012, Šustrová, Šimon 2012). Hodnocení amenitní migrace stejně jako hodnocení kontraurbanizace dokládají nárůst migrace na venkov, která je spojena se specifickými důvody životního stylu. Dále upozorňují na převažující roli přírodních amenit nad kulturními amenitami v migračním rozhodování, stejně jako na překvapivě vysokou míru neznalosti cílové lokality u migrantů. Na druhé straně existují i podstatné odlišnosti mezi hodnoceními obou procesů. Například věková struktura amenitních migrantů je o něco mladší než v případě kontraurbanitů (Bartoš *et al.* 2011, Šimon 2012, Šustrová, Šimon 2012). Pro podrobnější charakteristiku výzkumů amenitní migrace a jejich zasazení do sociálně vědní literatury odkazují čtenáře na práci Perlik (2006), která se věnuje amenitní migraci v alpském prostoru, popřípadě na práci Gosnell, Abrams (2011), která se věnuje teoretickému rozboru konceptu amenitní migrace.

4.3. Kontraurbanizace v diskurzích

Součástí výzkumů kontraurbanizace je nejenom hodnocení migračních trendů a jejich dopadů v území, ale také hodnocení laických a odborných diskurzů vztahujících se k tématu kontraurbanizace. Tj. například jak je kontraurbanizace zkoumána, jak je konstruována jako předmět výzkumu, jaké sociálně-vědní nástroje, jako jsou modely, metafory či analogie (Bailer-Jones 2002), jsou využívány. Pro hodnocení kontraurbanizace v diskurzích považují za vhodné vymezit se k obecněji vnímané polaritě město – venkov, popřípadě vztáhnout hodnocení ke kontextu individuálních diskursivních praktik.

Tradiční pojmovou dichotomií město – venkov, i když se od svého vzniku značně proměnila ve své ostroty a důsledcích, považují stále za relevantní rámec pro výzkum kontraurbanizace (Šustrová, Šimon 2012). I když je možné argumentovat, že tradiční rozdíl město - venkov už není zásadním rozdělením z pohledu sociálně vědních

konceptů, tak je stále významný v laických diskurzích (Bell 1992), jako členská kategorie, ale i mezi současnými tématy výzkumu (Kroll, Kabisch 2012, Vobecká, Piguet 2011). Navíc lze podle mého názoru rozdíl v mobilitách každodennosti mezi různými typy prostředí doložit výzkumy časoprostorové geografie i sociálně-psychologického výzkumu (Šustrová, Šimon 2012). Z pohledu individuální biografie migrantů jsou město a venkov konstruovány jako kategorie vysvětlující a zdůvodňující migraci na venkov. Rozdíl mezi percepcí města a venkova nemusí nutně odrážet polaritu pozitivní – negativní, ale spíše rozdíl mezi oběma typy prostředí, který v narativech migrantů dokládá, že jejich migrace na venkov byla úspěšným krokem. Kontraurbanizaci jakožto migraci na venkov je tak možné interpretovat jako identitní projekt (Benson 2011), kdy jsou příslušné pojmové kategorie konstruovány tak, aby plnily úlohu opěrných bodů individuální biografie. Exemplární ukázkou takové diskursivní konstrukce je například představa venkova jako ideálního bezpečného místa pro výchovu dětí (Vallentine 1992).

Rozbor migračních narativů z výzkumu kontraurbanizace, prezentovaný v článku *Opuštění městského stylu života? Analýza vybraných aspektů migrace na venkov*, představil několik nepředpokládaných závěrů. Například konstrukce venkova jakožto významného *pull* faktoru pro migraci se sestávala téměř výhradně z položek fyzického prostředí. Venkov jako sociální prostor s určitými od města odlišnými charakteristikami ve vyprávění migrantů chyběl. To je v rozporu s běžnou představou venkova jako prostoru bližších neinstrumentálních mezilidských vazeb, sousedské výpomoci, a čilého spolkového života. Představa sociálních charakteristik venkova ve smyslu venkovské idylly je buď vnímána kontraurbanity zcela nekriticky jako implicitní charakteristika venkova, nebo jimi opravdu není považována za relevantní motiv pro migraci na venkov (Šustrová, Šimon 2012).

5. Představení publikovaných prací

Druhou část dizertační práce tvoří soubor čtyř prací, které jsem publikoval v posledních čtyřech letech. Společným integrujícím tématem všech publikací je migrace na venkov – kontraurbanizace. První z publikací je teoretický článek, který představuje přehledový vstup do minulých a současných debat o konceptualizaci migrace z měst na venkov – kontraurbanizaci. Na základě jejich rozboru prezentuje vlastní pojetí konceptu kontraurbanizace, které je uzpůsobené pro výzkum v českém kontextu (Šimon 2011a). Druhý článek se zabývá specifickou skupinou migrantů ve venkovském prostoru. Vznik a integrace komunity rumunských imigrantů v periferním území je zachycena formou kvalitativní empirické studie, která přináší nové etnologické poznatky (Šimon 2011b). Třetí text se věnuje vztahu mezi životním stylem obyvatel a prostředím, ve kterém žijí. Rozdíly mezi životními styly na venkově a ve městě jsou ilustrovány na příkladu migrantů z měst na vzdálený venkov (Šustrová, Šimon 2012). Čtvrtý text prezentuje hlavní výsledky empirického výzkumu kontraurbanizace v Česku. Na základě dat z terénního výzkumu navrhuje typologii migračních strategií, které se uplatňují při migraci z měst na venkov – kontraurbanizaci (Šimon 2012). Hlavní migrační strategie migrantů z měst na venkov byly též představeny českým čtenářům formou článku v časopise Geografické rozhledy (Šimon 2011c).

Níže představované texty vycházejí z výzkumů, které byly realizovány v rámci projektu Kontraurbanizace⁷ a projektu Diferenciace⁸. Z metodologického pohledu využívám celou škálu metod od biografického interview přes polostrukturovaný rozhovor až po statistickou analýzu dat či modelování v geografických informačních systémech (GIS). Integrujícím tématem všech prezentovaných textů je na obecné úrovni vztah mezi prostředím, životním stylem a různými typy mobility, který je podrobněji zkoumán na specifickém příkladu kontraurbanizace.

---

⁷ Výzkum kontraurbanizace v České republice: migrace na venkov, životní styl a proměny rezidenčních preferencí, projekt č. 104810, doba řešení: 2010-2011.

⁸ Sociálně prostorová diferenciace obyvatelstva a její vliv na kvalitu života ve městech a obcích České republiky, projekt č. 2D06012, doba řešení: 2006-2011.

5.1. Teoretické zarámování kontraurbanizace v současném výzkumu

Článek *Kontraurbanizace: chaotický koncept?* nabízí čtenáři ucelený pohled na problematiku kontraurbanizace, kterou vymezuje v kontextu širších urbanizačních procesů a změn socio-geografické organizace společnosti jako takové. Z hlediska obsahu se článek věnuje minulému i současnému vývoji debat o migraci na venkov - kontraurbanizaci - v odborném diskurzu. V úvodní části představuje historii pojmu kontraurbanizace a ukazuje jeho vývoj od prvního použití až po současnou pluralitu významů a interpretací. Na pozadí historického vývoje pojmu jsou diskutovány klíčové otázky, které musí výzkumník při výzkumu kontraurbanizace řešit, tj. například měřítko či řádovost zkoumaného procesu. Otázky při výzkumu kontraurbanizace se týkají jak samotné definice pojmu tak jeho operacionalizace do praktického jazyka výzkumu. Při definování kontraurbanizace musí nejdříve výzkumník zvolit, zdali se bude zabývat kontraurbanizací jako prostorovým vzorcem, procesem změny rozmístění obyvatelstva, migračním pohybem, nebo jiným způsobem. Od této volby se odvíjí další kroky upřesnění definice. Zvolíme-li například variantu, která pojímá kontraurbanizaci jakožto migrační pohyb, tak je nutné vymezit zdrojové a cílové oblasti migrace. Dalším krokem je specifikace, zdali všichni migranti vyhovující výše popsaným kritériím spadají svými charakteristikami do zájmu výzkumu kontraurbanizace. Někteří autoři vymezují kontraurbanizaci nejen na základě prostorových charakteristik migrace, ale také na základě migračních důvodů, popřípadě jiných charakteristik migrantů jako je míra funkční propojenosti se zdrojovou lokalitou migrace. Zásadní pro měření kontraurbanizace je nepochybně také časové vymezení, ve kterém budeme dané procesy či migrační pohyby zkoumat.

Hlavní část článku ukazuje posun výzkumů kontraurbanizace od a) studia systému osídlení k b) lokální dimenzi kontraurbanizace a ke c) studiu diskurzivní produkce kontraurbanizace. Ve textu článku jsou pro každou ze tří skupin představeny vybrané koncepty, které jsou následně podrobeny rozboru a kritice, k čemuž jsou využity jak empirické tak teoretické poznatky jiných výzkumů. Ve shrnujícím pohledu je současný stav výzkumů kontraurbanizace pluralitní ve svém zaměření, metodách, a konceptuálním přístupu. Podle mého názoru je vhodné na kontraurbanizaci a další současné změny v rozmístění obyvatelstva ve vyspělých zemích pohlížet jako na trendy ve stěhování, které probíhají v již urbanizovaných společnostech. Vliv dílčích

migračních pohybů sice mění proporcionalitu sídelního systému pouze v omezené míře, ale konkrétní změny migračních proudů a jejich dopad v území mění významně život obyvatelstva v lokalitách a komunitách. V závěrečné části článku propojují teoretická zarámování kontraurbanizace a současnou rezidenční decentralizaci v Česku do nástinu výzkumné agendy kontraurbanizace v Česku. Dílčí případové studie ukazují, že i relativně malý počet kontraurbanitů může mít výrazně pozitivní dopady na život ve venkovské lokalitě, do nichž se tito migranti nastěhují. Autor též konstatuje potřebu nových přístupů k migracím do venkovského prostoru.

Článek představuje vybrané přístupy k výzkumu kontraurbanizace, které zasazuje do širšího sociálně-vědního kontextu. Svým přehledovým charakterem slouží především pro definování vstupních teoretických a metodologických rámců pro výzkum migrace na venkov. Získané znalosti byly dále využity při realizaci empirického výzkumu pro účely dizertační práce, kde byly dále rozvíjeny a diskutovány ve vztahu k metodám a zjištěním výzkumu.

5.2. Etnografická studie specifické imigrační komunity

Článek *Úspěšná integrace rumunské komunity z Bílé Vody* představuje unikátní etnografickou studii, která rozebírá vznik a postupnou integraci velmi specifické komunity imigrantů v periferním venkovském prostoru. Článek se zabývá rumunskou imigrací v Česku, která byla doposud vzhledem ke svému rozsahu v odborné literatuře opomíjena. Blíže se zaměřuje na komunitu Rumunů žijících v periferní obci na Jesenicku. Metodou výzkumu jsou biografické rozhovory, na základě nichž se snaží podat základní informaci o rumunské komunitě, její postupné genezi a současném fungování. Pro zachycení kontextu rumunské komunity v obci jsou využity podrobné studie *Bílá Voda: případová studie periferní obce* (Bartolomová a kol., 2007) a *Bílá Voda II: Případová studie pohraniční obce* (Šimon a kol., 2009), které studovaly obec Bílá Voda jakožto exemplární příklad marginalizované pohraniční obce⁹.

Hlavní obsah článku je soustředěn na migrační historii rumunských rodin, jejich postupné začleňování v marginalizované obci a v majoritní společnosti. Rumunská komunita v obci postupně vzniká od roku 1996, její členové jsou vzhledem k základním

---

⁹ První studie o Bílé Vodě je výstupem z výuky předmětu *Metody terénního výzkumu v sociální geografii*.

prvkům začlenění, jako je bydlení, práce a jazyk, docela úspěšní. Rumunští imigranti jsou, v kontrastu s obecnými postoji Čechů k cizincům, vnímáni českou majoritou pozitivně, a to i přesto, že jsou na místním trhu práce úspěšnější než Češi. Pozitivní vnímání rumunské komunity Čechy považuje autor za výsledek reakce Čechů na hodnotový systém Rumunů. Normy chování a jednání Rumunů, které zdůrazňují smysl pro rodinu, pracovitost, pokoru, skromnost, abstinenci, atd., vyplývají z jejich víry. Zvýšená pozornost je v článku kladena na zlomové okamžiky v životě komunity stejně jako na pozitivní či negativní podmíněnosti integrace. Zásadní roli v úspěšné integraci imigrantů sehrál například vznik odlišení Rumunů od Romů v očích majoritní společnosti. V teoretické rovině článek na základě empirických zjištění polemizuje s některými závěry B. Tollarové (2006) o integraci cizinců v Česku, a ukazuje, že mají omezenou platnost. V závěru článku je diskutována problematika dalšího možného vývoje imigrační komunity. Podle názoru autora jsou klíčovým diferenciativním faktorem vývoje komunity strategie jednotlivých rodin, které definují možnosti a limity integračního procesu. Praktiky každodennosti Rumunů, které vyplývají z jejich víry, zabraňují vytvoření negativního obrazu imigrantů a jejich možnou stigmatizaci.

Článek vznikl jako případová studie hodnotící integraci specifické komunity ve venkovském prostoru. Ačkoli je kontraurbanizace nejčastěji zkoumána v rámci národních států, tak i imigrace ze zahraničí může nepochybně měnit (nejen) populační strukturu a bilanci venkovských území. V rámci výzkumů kontraurbanizace se tento článek řadí do skupiny výzkumů, které se zabývají tzv. „zájmovými komunitami“ ve venkovském prostoru (Meijering, Huigen, van Hoven 2007). Studie ukazuje heterogenitu venkova a diverzitu aktérů, kteří ho ovlivňují. Ilustruje tak jeden z klíčových poznatků výzkumů kontraurbanizaci, který zdůrazňuje kvalitativní charakteristiky migrantů na venkov namísto jejich pouhého počtu.

5.3. Změny životního stylu a kontraurbanizace

Kapitola v knize *Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života s názvem Opuštění městského stylu života? Analýza vybraných aspektů migrace na venkov* představuje aktuální zpracování klasického sociálně-vědního tématu, jakým je výzkum životního stylu obyvatel měst a venkova. Rozdílností životního stylu v obou prostředích se zabýval například už Tönnies ve svém konceptu *Gesellschaft – Gemeinshaft*, Simmel v pojednáních o blazeovanosti velkoměstského života, či

Durkheim pojednávající o rozdělení na mechanickou a organickou solidaritu. V minulých stoletích bylo dominantním migračním směrem masivní stěhování do měst, které bylo v posledních letech vystřídáno stabilizací prostorových vzorců rozmístění obyvatelstva. I přes určité dlouhodobé přibližování městského a venkovského prostředí stále v obou typech existují podstatné rozdíly v životních stylech a fungování každodennosti. Pro prezentovaný výzkum jsou klíčové dva aspekty odlišnosti života ve městě a na venkově. První aspekt vychází z poznatků časoprostorové geografie, která klade důraz na možnosti a omezení časoprostorových mobilit, jenž vyplývají z korporeality jedince. Druhý aspekt vychází z poznatků sociálně-psychologického výzkumu, který prokázal, že životní tempo (pace of life) silně koreluje s velikostí sídla. Rozdíly v životě ve městě a životem na venkově tak vyplývají z odlišných časoprostorových mobilit a životních rytmů v obou prostředích.

Tzv. kontraurbanizace – stěhování lidí z měst na vzdálený venkov, tj. mimo blízké zázemí měst – byla studována především v západních zemích, kde je jí věnována pozornost od 70. let 20. století. Méně prostoru bylo této formě rezidenční dekoncentrace věnováno v postkomunistických zemích. Kapitola přispívá k poznání fenoménu kontraurbanizace v České republice pomocí rozboru motivací, faktorů a hodnot, které vedou k opuštění života ve městě a k přestěhování na vzdálený venkov. V hlavní části kapitoly jsou zevrubně rozebrány pozitiva a negativa obou typů prostředí, tj. městského a venkovského, které jsou uplatňovány při přestěhování na venkov. Následně jsou pozitiva a negativa obou prostředí představena z perspektivy respondentů výzkumu, která ukazují nejen možnosti ale i limity pro migraci z měst na vzdálený venkov. Klíčový pro přestěhování z města na vzdálený venkov je životní styl migrantů a finanční možnosti migrantů. Na vzdálený venkov se stěhují častěji migranti, kteří nejsou vázáni na pracovní možnosti městských regionů, popřípadě migranti, jejichž sociální náklady plynoucí z přestěhování na venkov jsou nízké. Zapojení se či utváření venkovské komunity je vedlejším efektem přestěhování na venkov, nikoli jeho primárním cílem. Migranti z města mají často vyšší sociální a kulturní kapitál, který jsou ochotni ve svém bydlišti uplatnit, protože zde chtějí nejenom bydlet, ale také žít, což působí v pozitivním smyslu na rozvoj dotčených lokalit venkovských obcí. Venkov je vnímán jako prostor příležitostí, kde se činorodí a aktivní mohou realizovat a přispět

k rozvoji jejich obce. Presentované poznatky vycházejí z terénních výzkumů prováděných ve zvolených venkovských územích v letech 2010 – 2011.

Kapitola v editované knize rozvíjí poznatky o kontraurbanizaci v Česku tím, že na rozdíl od standardních hodnocení populačních či migračních bilancí dává slovo samotným aktérům kontraurbanizace – migrantům z měst na vzdálený venkov. Rozbor narativů ukazuje na důležitost vnímaných charakteristik prostředí a na důležitost porozumět migračním rozhodnutím v kontextu individuálních biografii. Trvalost migrace na venkov do značné míry závisí na kompatibilitě strategií každodennosti migrantů s jejich interpretativními repertoáry. Kontraurbanizace jakožto migrace na venkov je interpretována jako volba životního stylu v rámci individuálního habitu.

5.4. Kontraurbanizace v Česku – případová studie

Článek *Exploring counterurbanisation in a post-socialist context: case of the Czech Republic* představuje výsledky empirického výzkumu kontraurbanizace v Česku. Urbánně geografický výzkum v post-socialistických zemích se soustředil na transformaci měst a jejich vnitřní struktury, na dopad mezinárodní migrace a na rozvoj suburbanizace, popřípadě další témata. Kontraurbanizaci, jakožto migraci z měst mimo metropolitní regiony, byla věnována pouze marginální pozornost. Cílem představovaného článku je navrhnout typologii migračních strategií, které jsou uplatňovány při kontraurbanizaci v českých podmínkách. Typologie vychází z kvalitativního výzkumu realizovaného ve vybraných venkovských regionech v Česku. V první části článku jsou diskutovány společné znaky a rozdíly kontraurbánní migrace v západních a post-socialistických zemích. K tomu je využito extenzivní studium literatury jak z oblasti výzkumu kontraurbanizace, tak z oblasti výzkumu transformačních procesů v post-socialistických zemích. V druhé části článku jsou prezentovány detailní informace o kontraurbánní migraci v Česku, které vychází z extenzivního výzkumu ve venkovských regionech. Představena je například věková a vzdělanostní struktura migrantů, nejčastější důvody migrace, struktura ekonomické aktivity migrantů, atd. V třetí části článku jsou popsány čtyři základní typy migračních strategií, které jsou uplatňovány při kontraurbanizaci. Ty se dále člení na strategie orientované na životní styl a strategie orientované na ekonomickou situaci. Uvedené typy migračních strategií vycházejí ze základních charakteristik kontraurbanizace, jako

je motivace domácnosti ke stěhování na venkov, rezidenční preference domácnosti, a lokalizace práce výdělečně činných členů domácnosti. V závěru článku jsou zdůrazněny jak obecné rysy kontraurbanizace, které se uplatňují v Česku stejně jako v západních zemích, tak specifické rysy kontraurbanizace, které se ve svých charakteristikách odlišují od modelů popisovaných v jiných zemích. Článek jako celek přispívá k poznání procesů rezidenční decentralizace v post-socialistickém kontextu.

Případová studie kontraurbanizace v Česku svou typologií migračních strategií prezentuje syntetizující poznatky o migrantech z měst na vzdálený venkov. V teoretické rovině přispívá k současné diskuzi o povaze procesu kontraurbanizace v zemích mimo západní Evropu, severní Ameriku a Austrálii. V empirické rovině ukazuje primárně neekonomickou motivaci kontraurbanizace, významnou roli diskurzů město – venkov a pozitivní dopad migrace na kvalitu života a osobní spokojenost migrantů. Souhrnně řečeno je kontraurbanizace v Česku relativně malý migrační proud, který přispívá pozitivním způsobem k populačnímu a sociálnímu vývoji venkovských oblastí.

6. Shrnutí: výsledky výzkumu kontraurbanizace v Česku

Předložená dizertační práce ve svém zaměření reaguje na současné výzkumy rezidenční decentralizace v Česku (Bartoš *et al.* 2011, Čermák, Hampl, Müller 2009, Ouředníček 2007, Vobecká, Piguet 2011) i dalších post-socialistických zemích (Hirt 2007, Krisjane, Berzins 2012, Leetmaa, Tammaru, Anniste 2009, Tammaru, Kulu, Kask 2004) stejně jako na aktuální diskuzi o konceptu kontraurbanizace a jeho aplikovatelnosti napříč národními kontexty (Bijker, Haartsen 2011, Grimsrud 2011, Halfacree 2012, Halfacree, Rivera 2012, Oliva 2010, Šimon 2012). Ve svém přístupu propojuje nová empirická zjištění spolu se snahou o zobecnění získaných poznatků a jejich teoretickou a metodologickou konceptualizaci (Šimon 2012, Šustrová, Šimon 2012). Na základě dosažených teoretických a empirických výsledků lze výzkum kontraurbanizace v Česku charakterizovat v několika rovinách.

V teoretické rovině dizertační práce na základě studia kontraurbanizace v Česku přispívá k poznání procesů rezidenční decentralizace v post-socialistických zemích. Formuluje vlastní pojetí konceptu kontraurbanizace, které je uzpůsobené pro výzkum v českém kontextu (Šimon 2011a). Kontraurbanizace je definována jako trend ve

stěhování obyvatelstva, kdy dochází k migraci z měst na venkov mimo metropolitní regiony. Součástí výzkumu kontraurbanizace je kromě studia proměn migračních proudů také analýza dopadů kontraurbanizace v území a hodnocení proměn specifických mobilit kontraurbanitů, stejně jako rozbor užívaných metod, pojmů a kategorií a jejich reflexivního utváření (Šimon 2011a, Šustrová, Šimon 2012). Klíčovým výstupem dizertační práce v metodické rovině je návrh typologie migračních strategií kontraurbanitů (Šimon 2012). Typologie využívá znalosti získané z terénních výzkumů ve venkovských regionech Česka. Pomocí zvolených indikátorů definuje čtyři typy migračních strategií (*ex-urbanisation strategy*, *anti-urbanisation strategy*, *family livelihood strategy*, *rural entrepreneurship strategy*), které se uplatňují při kontraurbanizaci. Typologii migračních strategií lze využít jako metodologický nástroj pro komparaci základních charakteristik kontraurbanitů migrace napříč národními kontexty. Dalším teoreticky zaměřeným výstupem dizertační práce je základní srovnání kontraurbanizace v Česku s charakteristikami kontraurbanizace v západních zemích (UK, USA, Austrálie) a s charakteristikami kontraurbanizace v post-socialistických zemích. Na základě poznatků z českého výzkumu kontraurbanizace a znalostí zahraničních výzkumu kontraurbanizace tvrdím, že kontraurbanizace v Česku (Šimon 2012, Šustrová, Šimon 2012) je svými charakteristikami více podobná kontraurbanizaci v západních zemích (Boyle, Halfacree 1998, Halliday, Coombes 1995, Mitchell 2004, Rivera 2007) než kontraurbanizaci v post-socialistických zemích (Bajmócy *et al.* 2011, Brown, Schafft 2002, Tammaru 2001). Za společné prvky kontraurbanizace v Česku a v západních zemích považuji převahu migračních motivů vázaných na životní styl, ne-ekonomickou povahu migrace, a sdílené charakteristiky *venkovské idyly* (Šimon 2012).

V empirické rovině přinesl výzkum kontraurbanizace v Česku nové poznatky o struktuře a intenzitě současné kontraurbanitů migrace, jejích aktérech, a dopadu na lokality (Šimon 2011a, 2012, Šustrová, Šimon 2012). Při hodnocení na makroúrovni můžeme konstatovat migraci sycený populační růst malých obcí mimo metropolitní areály (Šimon, Ouředníček 2010), který dokládá postupující rezidenční decentralizaci. V průběhu transformačního období posledních 20 let došlo k výrazné diferenciaci křivek věkově specifické migrace vztažené k územní typologii (města - suburbánní zázemí - dostupný venkov - vzdálený venkov). Oproti situaci v počátku 90. let jsou

v současnosti města atraktivnější pro mladší věkové kategorie (25-30 let), suburbánní zázemí a dostupný venkov je přitažlivější pro střední věkové kategorie (35-40 let), zatímco vzdálený venkov je častěji cílem migrantů starších věkových kategorií (55-65 let; Šimon 2011a). Územní dopad kontraurbanizace na venkovské lokality je i vzhledem k rozdrobené sídelní struktuře obcí v Česku nerovnoměrný.

Struktura současné kontraurbánní migrace získaná z terénního výzkumu poskytuje detailnější charakteristiky migrantů na vzdálený venkov (Šimon 2012, Šustrová, Šimon 2012). Věková a vzdělanostní struktura migrantů ukazuje, že kontraurbanizace se týká jak starších, tak mladších věkových skupin, jak více vzdělaných, tak méně vzdělaných, přičemž nebyl nalezen jasný vztah mezi věkem a vzděláním migrantů. Mezi deklarovanými důvody ke stěhování převažují důvody vztažené k životnímu stylu nad ekonomicky orientovanými faktory. Z pohledu ekonomické aktivity je významná část kontraurbanitů mimo trh práce, tj. v penzi, na rodičovské dovolené, popř. dobrovolně nezaměstnaná. Ekonomicky aktivní migranti využívají celou škálu strategií a mobility řešení od práce přes internet, využití finanční renty, až po extrémní formy dojížděky k překonání nedostatku pracovních příležitostí na vzdáleném venkově. V percepci městského a venkovského prostředí z pohledu kontraurbanitů převažuje vnímání *pull* faktorů venkova nad *push* faktory města, přičemž poměrně překvapivě je venkov vnímán téměř exkluzivně z pohledu charakteristiky přírodního prostředí, sociální charakteristiky venkova jsou pro migranty druhotné (Šustrová, Šimon 2012).

Začleňování kontraurbánních migrantů v lokalitách na venkově hodnotím jako neproblematické ze tří důvodů. Zaprvé je podíl nově příchozích migrantů k starousedlíkům nízký, tj. nejsou vytvořeny podmínky pro vznik výrazné polarizace mezi obyvateli dané lokality. Zadruhé jsou nově příchozí obyvatelé do obcí vzdáleného venkova vnímáni starousedlíky jako potenciál, nikoli jako ohrožení. Zatřetí je velká část kontraurbanitů ochotna zapojit se do aktivit místní komunity a přispět tak k jejímu rozvoji. Migranti z města mají často vyšší lidský, sociální, kulturní či finanční kapitál, který jsou ochotni uplatnit ve svém novém bydlišti (Šimon 2012, Šustrová, Šimon 2012).

V dizertační práci jsem se věnoval uceleně výzkumu kontraurbanizace od teoretického zarámování přes metodiku výzkumů až po výsledná zjištění a jejich zhodnocení. Ve vstupní teoretické části jsem diskutoval kontraurbanizaci jako prostorový i sociální koncept včetně zarámování do širšího kontextu urbanizačních procesů a sociálně-vědních přístupů. V druhé části dizertační práce jsem představil relevantní publikační výstupy, které se věnují různým aspektům výzkumu kontraurbanizace v Česku. Prezentované hodnocení výzkumu kontraurbanizace v Česku považuji za příspěvní k současným širším diskuzím o rezidenční decentralizaci popřípadě o populačním vývoji venkova. I vzhledem k omezenému rozsahu dizertační práce zůstala řada témat výzkumu neprozkoumána. Další práce navazující na výzkum kontraurbanizace mohou být v souladu se současnými výzkumnými trendy v disciplíně zaměřeny například na: rozdíly v kontraurbanizaci podle různých typů venkova (Bijker, Haartsen 2011), interakce kontraurbanitů a dalších uživatelů venkovského prostoru (Halfacree, Rivera 2012, Halfacree 2012), teoretickou diskuzi mezi koncepty kontraurbanizace, amenitní migrace, druhého bydlení, gentrifikace venkova (Phillips 2010), mezinárodní dimenzi kontraurbanizace (Buller, Hoggart 1994, Šimon 2011b), popřípadě mezinárodní komparativní výzkum kontraurbanizace (Grimsrud 2011).

7.

Literatura

- AINSAAR, M. (2003): Selected Rural Growth in Estonia 1989-2000 – Sub- or Counterurbanization? Different Analyses – Different Results. *Trames*, 7, č. 4, s. 295-310.
- AMCOFF, J. (2006): Rural Population Growth in Sweden in the 1990s: Unexpected Reality of Spatial-Statistical Chimera? *Population, Space and Place*, 12, č. 2, s. 171-185.
- ANDERSEN, H.S. (2009): Explanation for Long-Distance Counter-Urban Migration into Fringe Areas in Denmark. *Population, Place and Space*, 17, č. 5, s. 627–641.
- AUSTIN, J. L. (1975): *How to do Things with Words*. Oxford, Oxford University Press, second edition, 168 s.
- BAILER-JONES, D.M. (2002): Models, Metaphors and Analogies. In: Machamer, P., Silberstein, M. (ed.): *The Blackwell Guide to the Philosophy of Science*. Blackwell Publishers, Oxford, s. 108-127.
- BAJMÓCY, P., HOSSZÚ, S., DUDÁS, R., BALIZS, D. (2011): A szuburbanizáció és a dezurbanizáció motiváció Magyarországon. (Motivations of suburbanization and dezurbanization in Hungary). In: Csapó, T., Kocsis, Z. (eds.): *Az 1971. évi OTK és hatása a hazai településrendszerre: (szuburbanizáció, aprófalvak, településszerkezet)*. Savaria University Press, Szombathely, s. 181-194.
- BARTOLOMOVÁ, P., a kol. (2007): Bílá Voda: Případová studie periferní obce [výzkumná zpráva]. In: Temelová, J., a kol.: *Sociálně prostorová diferenciacie a její vliv na kvalitu života ve městech a obcích České republiky: Delphi šetření a diskuse u kulatého stolu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. DVD.
- BARTOŠ, M., KUŠOVÁ, D., TĚŠITEL, J., KOPP, J., NOVOTNÁ, M., MACHÁČEK, J., MOSS, L.A.G., GLORIOSO, R.S. (2011): *Amenitní migrace do venkovských oblastí České republiky*, Nakladatelství Lesnické práce, s.r.o., Kostelec nad Černými Lesy, 196 s.
- BECK, U. (2004): *Riziková společnost: Na cestě k jiné moderně*. SLON, Praha, 431 s.
- BELL, D. (1973): *The Coming of Post-Industrial Society*, Harper Colophon Books, New York, 616 s.
- BELL, M.M., (1992): The fruit of difference: the rural-urban continuum as a system of identity, *Rural Sociology*, 57, č. 1, s. 65-82.
- BENSON, M., O'REILLY, K. (2009): Migration and the search for a better way of life: a critical exploration of lifestyle migration, *The Sociological Review*, 57, č. 4, s. 608–625.

- BENSON, M.C. (2011): The movement beyond (lifestyle) migration: mobile practices and the constitution of a better way of life, *Mobilities*, 6, č. 2, s 221-235.
- BERG, L. VAN DEN, DREWET, R., KLAASEN, L.H., ROSSI, A., VIJVERBERG, C.H.T. (1982): *A Study of Growth and Decline. Urban Europe*, 1. Pergamon Press, Oxford, 162 s.
- BERNARD, J. (2006): Sociální integrace přistěhovalců z velkoměsta na vesnici v České republice a v Rakousku, *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 42, č. 4, s. 741-760.
- BERRY, B.J.L. (1976): The counterurbanization process: urban America since 1970. *Urban Affairs Annual Review*, 11, č. 1, s. 17-30.
- BIJKER, R.A., HAARTSEN, T. (2011): More than counter-urbanisation: migration to popular and less-popular rural areas in the Netherlands. *Population, Space and Place* Article first published online: 30 AUG 2011, DOI: 10.1002/psp.687
- BORSODORF, A. (2009): Amenity Migration in Rural Mountain Areas. *Die Erde*, 140, č. 3, s. 225-228.
- BOSSUET, L. (2006): Peri-rural Population in Search of Territory. *Sociologia Ruralis*, 46, č. 3, s. 214-228.
- BOYLE, P. (1995): Rural In-migration in England and Wales 1980-1981. *Journal of Rural Studies*, 11, č. 1, s. 65-78.
- BOYLE, P., HALFACREE, K. (1998): *Migration into rural areas*. John Wiley & Sons, Chichester, 330 s.
- BRAUDEL, F. (1995): *A History of Civilizations*. Penguin Books, New York, 640 s.
- BROWN, D.L., SCHAFFT, K.A. (2002): Population deconcentration in Hungary during the post-socialist transformation, *Journal of Rural Studies*, 18, č. 3, s. 233-244.
- BULLER, H., HOGGART, K. (1994): The Social Integration of British Home Owners into French Rural Communities, *Journal of Rural Studies*, 70, č. 2, s. 197-210.
- BURES, R.M. (1997): Migration and the Life Course: Is there a Retirement Transition? *International Journal of Population Geography*, 3, č. 1, s. 109-119.
- CARTER, H. (1995): *The Study of Urban Geography*. Arnold, London, 4th. ed., 420 s.
- ČERMÁK, Z. HAMPL, M., MŮLLER, J. (2009): Současné tendence vývoje obyvatelstva metropolitních areálů v Česku: dochází k významnému obratu? *Geografie*, 114, č. 1, s. 37-51.
- COLBY, CH.C. (1933): Centrifugal and Centripetal Forces in Urban Geography. *Annals of the Association of American Geographers*, 23, č. 1, s. 1-19.

COOMBES, M.G., DIXON, J.S., GODDARD, J.B., OPENSHAW, S., TAYLOR, P.J. (1982): Functional regions for the population census of Great Britain, In: D. T. Herbert and R.J. Johnston, (ed.): *Geography and the Urban Environment. Progress in Research and Applications*, 5., John Willey & Sons Ltd., Chichester, s. 63-112.

COSER, L.A. (1977): *Masters of Sociological Thought: Ideas in Historical and Social Context*. Waveland Press, Illinois, 611 s.

CRAMPTON, J.W., ELDEN, S. (2007): *Space, Knowledge and Power: Foucault and Geography*. Ashgate, Aldershot, 377 s.

DAHRENDORF, R. (2007): *Hledání nového řádu: Přednášky o politice svobody v 21. století*, Paseka, Litomyšl, 120 s.

DICKEN, P. (1986): *Global shift: industrial change in a turbulent world*. Harper and Row, London, 464 s.

DOSTÁL, P., HAMPL, M. (1994): Development of an urban system: general conception and specific features in the Czech Republic. In M. Barlow, P. Dostál and M. Hampl (eds.): *Territory, Society and Administration. The Czech Republic and the Industrial Region of Liberec*. University of Amsterdam: Institut voor Sociale Geografie, s. 191-224.

ESCRIBANO, M.J.R. (2007): Migration to Rural Navarre: Questioning the Experience of Counterurbanization. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 98, č. 1, s. 32-41.

FIALOVÁ, D., VÁGNER, J. (2012): Regionální identita obyvatel a rekreatů v periferních oblastech Česka. In: Temelová, J., Pospíšilová, L., Ouředníček, M. (ed.): *Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života*, Aleš Čeněk, Plzeň, s. 122-139.

FIELDING, A.J. (1982): Counterurbanization in Western Europe. *Progress in Planning*, 17, č. 1, s. 1-52.

FIELDING, A.J. (1989): Migration and Urbanization in Western Europe Since 1950. *The Geographical Journal*, 155, č. 1, s. 60-69.

FISHER, P.A., MALMBERG, G. (2001): Settled People Don't Move: On Life Course and (Im-)Mobility in Sweden. *International Journal of Population Geography*, 7, s. 357-371.

FISHER, T. (2003): Differentiation of Growth Processes in the Per-urban Region: An Australian Case Study. *Urban Studies*, 40, č. 3, s. 551-565.

FLICK, U. (2006): *An Introduction to Qualitative Research*. SAGE, London, 528 s.

FLOWERDEW, R., BOYLE, P. (1992): Migration trends for the West Midlands: suburbanization, counterurbanization or rural depopulation? In: Stillwell, J., Rees, P.,

- Boden, P. (ed.): *Migration Processes and Patterns: Population Redistribution in the United Kingdom 2*, Belhaven, London, s. 144-161.
- FORD, T. (1999): *Understanding Population Growth in the Peri-Urban Region*. *International Journal of Population Geography*, 5, č. 4, s. 297-311.
- FREY, W.H. (1987): *Migration and depopulation of the metropolis: regional restructuring or rural renaissance?* *American Sociological Review*, 52, č. 2, s. 240-257.
- FUGUITT, G.V. (1985): *The Nonmetropolitan Population Turnaround*. *Annual Review of Sociology*, 11, č. 2, s. 259-280.
- GEYER, H.S., KONTULY, T.M., eds. (1996): *Differential Urbanization: Integrating Spatial Models*. Arnold, London, 343 s.
- GEYER, H.S., ed. (2002): *International Handbook of Urban Systems: Studies of Urbanization and Migration in Advanced and Developing Countries*. Edward Elgar, Cheltenham, 624 s.
- GEYER, H.S., KONTULY, T. (1993): *A Theoretical Foundation for the Concept of Differential Urbanization*. *International Regional Science Review*, 15, č. 3, s. 157-177.
- GIDDENS, A. (1991): *Modernity and Self-identity: Self and Society in Late Modern Age*. Cambridge University Press, Cambridge, 264 s.
- GIDDENS, A. (2009): *The Politics of Climate Change*. Polity Press, Cambridge, 256 s.
- GIERYN, T.F. (2000): *A Space of Place in Sociology*. *Annual Review of Sociology*, 26, s. 463-496.
- GKARTZIOS M., SCOTT M. (2010): *Countering counter-urbanisation spatial planning challenges in a dispersed city-region, the greater Dublin area*. *Town Planning Review*, 81, č. 1, s. 23-52.
- GORDON, E., DE SOUZA E SILVA, A. (2011): *Net Locality: Why Location Matters in a Networked World*. Willey-Blackwell, Malden, 200 s.
- GORDON, P. (1979): *Deconcentration without 'clean break'*. *Environment and Planning A*, 11, č. 3, s. 281-290.
- GOSNELL, H., ABRAMS J. (2011): *Amenity migration: Diverse conceptualizations of drivers, socioeconomic dimensions, and emerging challenges*. *GeoJournal*, 76, č. 4, s. 302-322.
- GREEN, A.E., HOGARTH, T., SHACKLETON, R.E. (1999): *Longer Distance Commuting as a Substitute for Migration in Britain: A Review of Trends, Issues and Implications*. *International Journal of Population Geography*, 5, č. 1, s. 49-67.

- GRIMSRUD, G.M. (2011): How well does the 'counter-urbanisation story' travel to other countries? The Case of Norway. *Population, Space and Place*, 17, č. 5, s. 642-655.
- HALFACREE, K. (2001): Constructing the object: taxonomic practices, 'counterurbanization', and positioning marginal rural settlement. *International Journal of Population Geography*, 7, č. 6, s. 395-411.
- HALFACREE, K. (2008): To Revitalize Counterurbanization Research? Recognising and International and Fuller Picture. *Population, Place and Space*, 14, č. 4, s. 479-495.
- HALFACREE, K. (2012): Heterolocal Identities? Counter-Urbanisation, Second Homes, and Rural Consumption in the Era of Mobilities. *Population, Space and Place*, 18, s. 209-224.
- HALFACREE, K., RIVERA, M.J. (2012): Moving to the countryside ... and staying: lives beyond representation. *Sociologia Ruralis*, 52, č. 1, s. 92-114.
- HALLIDAY, J., COOMBES, M. (1995): In search of counterurbanization: some evidence from Devon on the relationship between patterns of migration and motivation. *Journal of Rural Studies*, 11, č. 4, s. 433-446.
- HAMPL, M. (2005): Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 147 s.
- HAMPL, M., a kol. (2001): Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie. Praha, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, 328 s.
- HAMPL, M., GARDAVSKÝ, V., KÚHNL, K. (1987): Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR. Univerzita Karlova, Praha, 255 s.
- HEIKKILA, E. (2005): Differential urbanisation in Finland. *TESG*, 94, č. 1, s. 49-63.
- HIRT, S. (2007): Suburbanizing Sofia: characteristics of post-socialist peri-urban change. *Urban Geography*, 28, č. 8, s. 755-780.
- HISCOCK, R., KEARNS, A., MACINTYRE, S., ELLAWAY, A. (2001): Ontological security and psychosocial benefits from the home: qualitative evidence on issues of tenure. *Housing, Theory and Society*, 18, č. 1-2, s. 50-66.
- HJORT, S., MALMBERG, G. (2006): The Attraction of the Rural: Characteristics of Rural Migrants in Sweden. *Scottish Geographical Journal*, 122, č. 1, s. 55-75.
- HORSKÁ, P., MAUR, E., MUSIL, J. (2002): Zrod velkoměsta - Urbanizace českých zemí a Evropa. *Paseka, Litomyšl*, 352 s.

CHAMPION, A.G., ed. (1989): Counterurbanization: The Changing Pace and Nature of Population Deconcentration. Arnold, London, 266 s.

CHAMPION, A.G. (1994): Population change and migration in Britain since 1981: evidence for continuing deconcentration. *Environment and Planning A*, 26, č. 10, s. 1501-1520.

CHAMPION, A.G. (2001): Urbanization, suburbanization, counterurbanization and reurbanization. In: Paddison, R. (ed.): *Handbook of Urban Studies*. Sage, London, s. 143-161.

CHESHIRE, P. (1995): A New Phase of Urban Development in Western Europe? The Evidence for the 1980s. *Urban Studies*, 32, č. 7, s. 1045-1063.

CHILDE, V.G. (1951): The Urban Revolution (Man Makes Himself). In: LeGates, R.T., Stout, F. (ed.) (1996): *The City Reader*. Routledge. London and New York, s. 20-30.

CHROMÝ, P., JANČÁK, V., MARADA, M., HAVLÍČEK, T. (2011): Venkov – žitý prostor: regionální diferenciacie percepce venkova představiteli venkovských obcí v Česku. *Geografie*, 116, č. 1, s. 23–45.

ILLERIS, S. (1990): Counter-urbanization revisited: the new map of population distribution in central and north-western Europe. *Norsk geogr. Tidsskr.*, 44, č. 1, s. 39-52.

INGLEHART, R. (1997): Modernization and postmodernization: cultural, economic, and political change in 43 societies. Princeton University Press, Princeton, 453 s.

JETZKOWITH, J., SCHNEIDER, J., BRUNZEL, S. (2007): Suburbanization, Mobility and the ‘Good Life in the Country’: A Lifestyle Approach to the Sociology of Urban Sprawl in Germany. *Sociologia Ruralis*, 47, č. 2, s. 148-171.

KASHAI, M.S., SHAEFFER, P.V. (2010): Deconcentration, Counter-Urbanization, or Trend Reversal? The Population Distribution in Switzerland, Revisited. *The Open Urban Studies Journal*, 3, s. 89-102.

KAUFMANN, J-C. (2010): *Chápající rozhovor*. Sociologické nakladatelství SLON, Praha, 151 s.

KITTO, F.H.D. (1951): The Polis. In: LeGates, R.T., Stout, F. (eds.) (1996): *The City Reader*. Routledge, London and New York, s. 31-36.

KREJČÍ, J. (2004): *The Paths of Civilization: Understanding the Currents of History*. Palgrave Macmillan, Houndmills, 281 s.

KRISJANE, Z., BERZINS, M. (2012): Post-socialist urban trends: new patterns and motivations for migration in the suburban areas of Riga, Latvia. *Urban Studies*, 49, č.2, s. 289-306.

- KROLL, F., KABISCH, N. (2012): The Relation of Diverging Urban Growth Processes and Demographic Change along an Urban-Rural Gradient. *Population, Space, Place*, 18, č. 3, s. 260–276.
- KUBEŠ, J. (2011): Chatové oblasti České republiky. *Geografický časopis*, 63, č. 1, s. 53-68.
- LAMPARD, E.E. (1965): Historical Aspects of Urbanization. In: Hauser, P.M., Schnore, L.F.: *The Study of Urbanization*, John Wiley & Sons, New York, s. 519-554.
- LAW, J. (2004): *After Method: mess in social science research*. Routledge, Oxon, 188 s.
- LAW, J., HASSARD, J. (1999): *Actor Network Theory and after*. Blackwell, Oxford, 264 s.
- LEETMAA, K., TAMMARU, T., ANNISTE, K. (2009): From priority-led to market-led suburbanization in a post-communist metropolis. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 100, č. 4, s. 436-453.
- LIBROVÁ, H. (1996): Decentralizace osídlení – vize a realita. Část první: Vize, postoje k venkovu a potenciální migrace v ČR. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 32, č. 3, s. 285-296.
- LIBROVÁ, H. (1997): Decentralizace osídlení – vize a realita. Část druhá: Decentralizace v realitě České republiky. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 33, č. 1, s. 27-40.
- LIBROVÁ, H. (2008): The Environmentally Friendly Lifestyle: Simple or Complicated? *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 44, č. 6, s. 1111–1128.
- LIEPINS, R. (2000): New energies for an old idea: reworking approaches to 'community' in contemporary rural studies. *Journal of Rural Studies*, 16, č. 1, s. 23-35.
- LINDGREN, U. (2003): Who is the Counter-Urban Mover? Evidence from the Swedish Urban System. *International Journal of Population Geography*, 9, s. 399-418.
- LOQUENZ, J., ŠIMON, M. (2012): Amenitní migrace. *Geografické rozhledy*. (v recenzním řízení)
- MAFFESOLI, M. (1996): *The Time of the Tribes: The Decline of Individualism in Mass Society*. Sage, London, 192 s.
- MAIER, J. (2004): *Územní plánování*. ČVUT, Praha, 85 s.
- MAJEROVÁ, V., KOSTELECKÝ, T., SÝKORA, L., ed. (2011): *Sociální kapitál a rozvoj regionu Vysočina*. Grada, Praha, 224 s.
- MASSEY, D.B. (1984): *Spatial divisions of labor: Social structures and the geography of production*. New York, Methuen, 393 s.

- McINTYRE, N. (2008): Multiple Dwelling and Amenity-led Migration: The Best of Both Worlds? In: Moss, L.A., Glorioso, R.S., Krause, A., (eds.): Understanding and Managing Amenity-led Migration in Mountain Regions. Proceedings of the Mountain Culture at the Banff Centre Conference, May 15-19, 2008, Banff, Alberta, Canada, s. 13-22.
- MCINTYRE, N. (2009): Rethinking Amenity Migration: Integrating Mobility, Lifestyle and Social-Ecological Systems. *Die Erde*, 140, č. 3, s. 229-250.
- MEIJERING, L., HUIGEN, P., VAN HOVEN, B. (2007): Intentional Communities in Rural Spaces. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 98, č. 1, s. 42-52.
- MICHAEL M. BELL, OSTI, G. (2010): Mobilities and Ruralities: An Introduction, *Sociologia Ruralis*, 50, č. 3, s. 199–204.
- MITCHELL, C.J.A. (2004): Making sense of counterurbanization. *Journal of Rural Studies*, 20, č. 1, s. 15-34.
- MUMFORD, L. (1961): *The City in History: Its Origins, Its Transformations and Its Prospects*. Harbinger, New York, 657 s.
- MURRAY, P., SZELÉNYI, I. (1984): The city in the transition to socialism. *International Journal of Urban and Regional Research*, 8, č. 1, s. 90–107.
- MUSIL, J. (1967): *Sociologie soudobého města*. Svoboda, Praha, 320 s.
- MUSIL, J. (1977): *Urbanizace v socialistických zemích*. Praha, Svoboda, 362 s.
- MUSIL, J. (2005): Proces urbanizace v Evropě [www.cefres.cz/austerlitz.php - 6.5.2006]
- MUSIL, J., MÜLLER, J. (2008): Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 44, č. 2, s. 321-348.
- MUSIL, J., RYŠAVÝ, Z. (1983): Urban and regional processes under socialism and capitalism: a case study from Czechoslovakia. *International Journal of Urban and Regional Research*, 7, č. 4, s. 495–527.
- NOVÁK, J. (2010): *Lokalizační data mobilních telefonů: možnosti využití v geografickém výzkumu*. Disertační práce. Universita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha, 169 s.
- NYSTRÖM, J. (1992): The Cyclical Urbanization Model. A Critical Analysis. *Geogr. Ann.*, 74, č. 2, s. 133-144.
- OLIVA, J. (2010): Rural Melting-pots, Mobilities and Fragilities: Reflection on Spanish Case. *Sociologia Ruralis*, 50, č. 3, s. 277-295.
- OUŘEDNÍČEK, M. (2000): Teorie stádií vývoje měst a diferenciální urbanizace. *Geografie - Sborník České geografické společnosti*, 105, č. 4, s. 361-369.

- OUŘEDNÍČEK, M. (2003): Suburbanizace Prahy. Sociologický časopis/Czech Sociological Review 39, č. 2, s. 235-253.
- OUŘEDNÍČEK, M. (2007): Differential Suburban Development in the Prague Urban Region. Geografiska Annaler: Human Geography B, 89, č. 2, s. 111 - 125.
- OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P., FEŘTROVÁ, M. (2011): Kvalita života a role lidského kapitálu v depopulačních oblastech v České republice. Sociologický časopis/Czech Sociological Review 47, č. 4, s. 777-803.
- PERLIK, M. (2006): The Specifics of Amenity Migration in the European Alps. In: Moss, L.A.G., ed.: The Amenity Migrants: Seeking and Sustaining Mountains and Their Cultures. Wallingford, UK, s. 215-231.
- PERLÍN, R., KUČEROVÁ, S., KUČERA, Z. (2010): Typologie venkovského prostoru Česka. Geografie, 115, č. 2, s. 161–187.
- PETRUSEK, M. (2009): Základy sociologie. Akademie veřejné správy o. p. s., Praha, 189 s.
- PHILLIPS, M. (1998): The Restructuring of Social Imaginations in Rural Geography. Journal of Rural Studies, 11, č. 2, s. 121-153.
- PHILLIPS, M. (2010): Counterurbanization and Rural Gentrification: an Exploration of the Terms. Population, Place and Space, 16, č. 6, s. 539–558.
- REICH, R.B. (2002): Dílo národů: Příprava na kapitalismus 21. století. Prostor, Praha, 462 s.
- REICH, R.B. (2003): V pasti úspěchu: Diagnóza kapitalismu 21. století. Prostor, Praha, 424 s.
- ROBERT, S., RANDOLPH, W.G. (1983): Beyond Decentralization: the Evolution of Population Distribution in England and Wales, 1961-1981. Geoforum, 14, č. 1, s. 75-102.
- ROWSWELL, A. (1989): Comments: Rural depopulation and counterurbanization: a paradox. Area, 21, č. 1, s. 93-94.
- SCHEINER, J., KASPER, B. (2003): Lifestyles, Choice of Housing Location and Daily Mobility: the Lifestyle Approach in the Context of Spatial Mobility and Planning. International Social Science Journal, 55, č. 176, s. 319-332.
- SILK, J. (1999): The dynamics of community, place, and identity. Environment and Planning A, 31, č. 1, s. 5-17.
- ŠIMON, M. (2006): Teoretické přístupy ke studiu urbanizace. Bakalářská práce. Universita Karlova v Praze, Př. F., katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 43 s. [www.urbanizace.wz.cz]

- ŠIMON, M. (2008): Nové koncepty v urbánní geografii. Diplomová práce. Universita Karlova v Praze, Př. F., katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 76 s.
- ŠIMON, M. (2011a): Kontraurbanizace: chaotický koncept? *Geografie*, 116, č. 3, s. 231-255.
- ŠIMON, M. (2011b): Úspěšná integrace rumunské komunity z Bílé Vody. *Český lid: Etnologický časopis*, 98, č. 2, s. 155-172.
- ŠIMON, M. (2011c): Únik z měst na venkov. *Geografické rozhledy*, 20, č. 3, str. 6-7.
- ŠIMON, M. (2012): Exploring counterurbanization in a post-socialist context: case of the Czech Republic. *Sociologia Ruralis*, XX, XX-XX. (revisited 15.7.2012).
- ŠIMON, M., a kol. (2009): Bílá Voda II: Případová studie pohraniční obce. [výzkumná zpráva; dostupné u autora]
- ŠIMON, M., POSPÍŠILOVÁ, L., (2011): Rozmístění obyvatelstva. In Ouředníček, M., Temelová, J., Pospíšilová, L. (ed.): *Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky*. Nakladatelství Karolinum, Praha, s. 15-16.
- SJÖBERG, G. (1965): *The Preindustrial City: Past and Present*. The Free Press, New York, 368 s.
- SJÖBERG, Ö. (1992): Underurbanisation and the zero urban growth hypothesis: diverted migration in Albania. *Geografiska Annaler B*, 74, č.1, s. 3-19.
- SOJA, E.W. (2000): *Postmetropolis: Critical Studies of Cities and Region*. Blackwell, Malden, 464 s.
- SPENCER, D. (1995): Counterurbanization: the local dimension. *Geoforum*, 26, č. 2, s. 153-173.
- SPENCER, D. (1997): Counterurbanization and Depopulation Revisited: Landowners, Planners and the Rural Development Process. *Journal of Rural Studies*, 13, č. 1, s. 75-92.
- STENBACKA, S. (2003): Place, practice and the countryside: rural newcomers and the construction of "the rural society" in Sweden. *Revista da Faculdade de Letras da Universidade do Porto: Geografia*, 19, č. 1, s. 495-506.
- STOCKDALE, A. (2002): Towards a Typology of Our-migration from Peripheral Areas: A Scottish Case Study. *International Journal of Population Geography*, 8, s. 345-364.
- STOCKDALE, A. (2006): The Role of 'Retirement Transition' in the Repopulation of Rural Areas. *Population, Place and Space*, 12, č. 1, s. 1-13.
- ŠUSTROVÁ, K., ŠIMON, M. (2012): Opuštění městského způsobu života? Analýza vybraných aspektů migrace na venkov. In: Temelová, J., Pospíšilová, L., Ouředníček,

M. (eds.): Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života. Plzeň, Aleš Čeněk, s. 99-121.

SWEETMAN, P. (2003): Twenty-first century dis-ease? Habitual reflexivity or the reflexive habitus. *The Sociological Review*, 51, č. 4, s. 528-549.

SÝKORA, L., ed. (2002): Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky. Ústav pro ekopolitiku, o.p.s., Praha, 191 s.

SZELÉNYI, I. (1984): Cities and the problem of the transition: introduction and rejoinder. *International Journal of Urban and Regional Research*, 8, č. 1, s. 1–12.

TAMMARU, T. (2001): Urban and Rural Population Change in Estonia: Patterns of Differentiated and Undifferentiated Urbanisation. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 94, č. 1, s. 112-123.

TAMMARU, T. (2002): Universal and specific features of urbanization in Estonia under socialism: the empirical evidence of the sources of urban and rural population growth. *The Professional Geographer*, 54, č. 4, s. 544-556.

TAMMARU, T. (2005): Suburbanisation, employment change, and commuting in the Tallinn metropolitan area. *Environment and Planning A*, 37, s. 1669-1687.

TAMMARU, T., KULU, H., KASK, I. (2004): Urbanization, suburbanization, and counterurbanization in Estonia, *Eurasian Geography and Economics*, 45, č. 3, s. 212-229.

Tijdschrift voor Sociale en Economische Geografie, 2003, 94, č. 1, Special Issue: Testing the Differential Urbanisation Model in Developed and Less Developed Countries.

TISDALE, H. (1942): The Process of Urbanization. *Social Forces*, č. 20, s. 311–316.

TOLLAROVÁ, B. (2006): Integrace cizinců v Česku: pluralita, nebo asimilace? *Biograf*, č. 39, s. 23-52.

TOURAINÉ, A. (2000): *Can We Live Together? Equality and Difference*. Stanford University Press, Stanford, 326 s.

TURKLE, S. (2011): *Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other?* Basic Books, New York, 384 s.

URRY, J. (2007): *Mobilities*. Polity Press, Cambridge, 335 s.

URRY, J. (2011): *Climate Change & Society*. Polity Press, Cambridge, 200 s.

VALLENTINE, G. (1992): A Safe Place to Grow Up? Parenting, Perception of Children's Safety and the Rural Idyll. *Journal of Rural Studies*, 13, č. 2, s. 137-148.

VARTIAINEN, P. (1989): Counterurbanization: a challenge for socio-theoretical geography. *Journal of Rural Studies*, 5, č. 3, s. 217–225.

VERGUNST, P.J.B. (2009): Whose Socialisation? Exploring the Social Interaction Between Migrants and Communities-of-Place in Rural Areas. *Population, Place and Space*, 15, s. 253-266.

VINNING, D., STRAUSS, A. (1977): A demonstration that the current deconcentration of population in the United States is clean break with the past. *Environment and Planning A*, 11, č. 13, s. 751-758.

VOBECKÁ, J., PIGUET, V. (2011): Fertility, natural growth, and migration in the Czech Republic: an urban–suburban–rural gradient analysis of long-term trends and recent reversals. *Population, Space and Place*. Article first published online: 23 NOV 2011.

VYNCKE, P. (2002): Lifestyle Segmentation: From Attitudes, Interests and Opinions, to Values, Aesthetic Styles, Life Visions and Media Preferences. *European Journal of Communication*, 17, č. 4, s. 445-463.

WALLERSTEIN, I., et al. (1998): Kam směřují sociální vědy: zpráva Gulbenkianovy komise o restrukturalizaci sociálních věd. Sociologické nakladatelství SLON, Praha, 111 s.

WALMSLEY, D.J., EPPS, W.R., DUNCAN, C.J. (1998): Migration to New South Wales North Coast 1986-1991: Lifestyle Motivated Counterurbanisation. *Geoforum*, 29, č. 1, s. 105-118.

WEBER, M. (1966): *The City*; translated and edited by Don Martindale and Gertrud Neuwirth. New York, The Free Press, 242 s.

WEEKLY, I. (1988): Rural depopulation and counterurbanization: a paradox. *Area*, 20, č. 2, s. 127-134.

WHATMORE, S. (2002): *Hybrid Geographies: natures cultures spaces*. SAGE, London, 226 s.

WOODS, M., CHESHIRE, L., MEURK, C. (2012): Decoupling land, farm and place: recombinant attachments of globally-engaged family farmers. Paper presented at RSG-IBG conference, Edinburgh, 5. July 2012.

8.

Soubor publikovaných textů

1. ŠIMON, M. (2011a): Kontraurbanizace: chaotický koncept? *Geografie*, 116, č. 3, s. 231-255. 55
2. ŠIMON, M. (2011b): Úspěšná integrace rumunské komunity z Bílé Vody. *Český lid: Etnologický časopis*, 98, č. 2, s. 155-172. 81
3. ŠUSTROVÁ, K., ŠIMON, M. (2012): Opuštění městského způsobu života? Analýza vybraných aspektů migrace na venkov. In: Temelová, J., Pospíšilová, L., Ouředníček, M. (eds.): *Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života*. Plzeň, Aleš Čeněk, s. 99-121. 99
Souhlas se spoluautorstvím 122
4. ŠIMON, M. (2012): Exploring counterurbanization in a post-socialist context: case of the Czech Republic. *Sociologia Ruralis*, XX, XX-XX. (revisited 15.7.2012) 123

